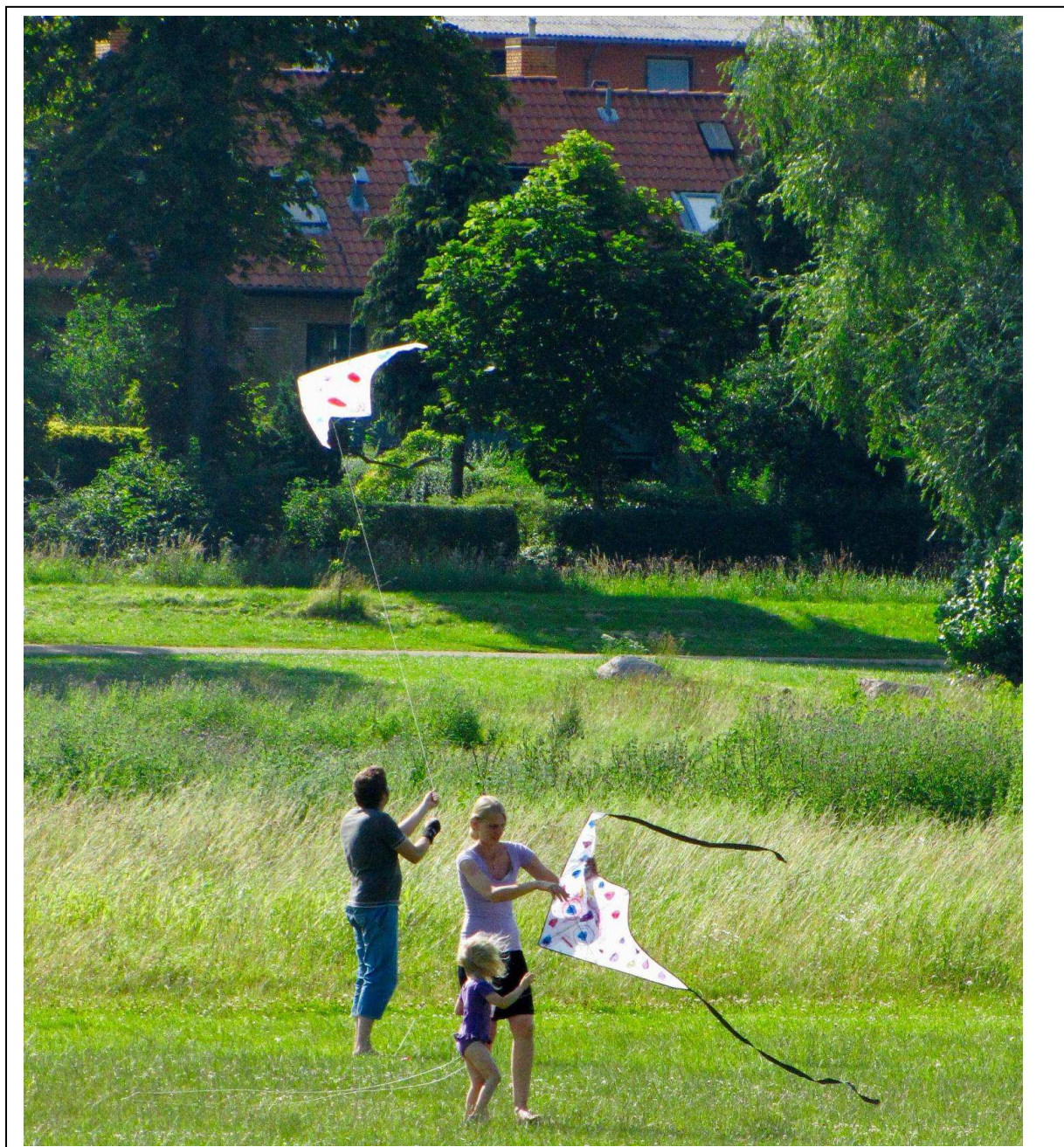

Bynatur og Renhold

Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen

DAMHUSSØEN, DAMHUSENGEN OG KROGEBJERGPARKE

Udviklingsplan 2025

Damhussøen

Damhusengen og Krogebjergparken

Udviklingsplan 2025

Københavns Kommune

Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen

Bynatur og Renhold

Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken

Udviklingsplan 2025

December 2025

Projektledeelse

Tine Scholkmann, Susanne Henriksen og Anja Egede Bjødstrup, Bynatur, Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen.

Rapporten er udarbejdet af

Københavns Kommune, Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen,
v. Tine Scholkmann, Susanne Henriksen og Anja Egede Bjødstrup, projektledere (Bynatur).

Med bidrag fra medarbejdere i Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen:

Elise Sylvest, byrumsforvalter (Bynatur)

Boris Koppel, byrumsforvalter (Bynatur)

Astrid Stener Jørgensen, biolog (Bynatur)

Anna Gerd Ellerbæk, beplantningsudvikler (Bynatur)

Anja Hartvig Spork, beplantningsudvikler (Bynatur)

Benedicte Grann Andersen, natursagsbehandler (Vand og Natur)

Joakim Steinsvåg, natursagsbehandler (Vand og Natur)

Joan Osted Thomsen, bylivsrådgiver (Arrangementer og Gadesalg)

Helle Bjerg Sørensen, biolog (Vand og Natur)

Rosalina M Wenningsted-Torgard, projektleder (Mobilitet, Klimatilpasning og Byvedligehold)

Malene Prytz Larsen, sagsbehandler byggesager (Bygge-, Parkerings- og Miljømyndighed)

Mustafa Al-Bazy, byggeleder (Mobilitet, Klimatilpasning og Byvedligehold)

Kort udarbejdet af

Kort og grafisk tilrettelæggelse er af Sofie Amundsen (Bynatur).

Baggrundskort: Københavns Kommune.

Fotos

Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen, Københavns Kommune

Grafisk tilrettelæggelse

Kåre Thomas Jensen

Publikation

Tryk er foretaget af Lastertryk.dk /Scandinavian Print Group på svanemærket papir.

Udviklingsplanen er offentliggjort på Københavns Kommunes hjemmeside:

www.kk.dk/publikationer

Indholdsfortegnelse

Indledning

Sidetal kommer

Hovedmål for planperioden

Udviklingstiltag for natur og rekreation

Handleplan for plejen

Skybrud og klima

Litteraturliste

Bilag

1. Parkbrugerrådet for Damhussøen, -engen og Krogebjergparken 2024-2025
2. Administrative forhold
3. Fredningsforhold og naturbeskyttelse
4. Kommunale og statslige planer, strategier og politikker
5. Retningslinjer for arrangementer og aktiviteter
6. Analyse af Damhussøen, Damhusengen, Krogebjergparken

Kort

Kort 1: Fredningsgrænse

Kort 2: Damhussøen - udviklingsmuligheder og handleplan

Sidst i planen

Kort 3: Damhusengen - udviklingsmuligheder og handleplan

Kort 4: Krogebjergparken syd - udviklingsmuligheder og handleplan

Kort 5: Krogebjergparken nord - udviklingsmuligheder og handleplan

Kort 6: Åbeskyttelseslinje, fortidsmindebeskyttelseslinje, beskyttet vandløb og fredningsgrænse - Krogebjergparken

Kort 7: Åbeskyttelseslinje, søbeskyttelseslinje, beskyttede naturtyper og fredningsgrænse - Damhussøen og -engen

Indledning

Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken er fredet i henhold til kendelse om fredning af Harrestrup Å fra Vestvolden til udløbet (Vigerslevparken, Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken) afsagt d. 29. oktober 2010 af Fredningsnævnet for København. Udviklingsplanen omhandler ikke Vigerslevparken, da der er udarbejdet en separat udviklingsplan for denne i 2022.

Københavns Kommune er plejemyndighed i det fredede området. I fredningen stilles krav om udarbejdelse af en plejeplan, der i Københavns Kommune kaldes for en udviklingsplan. Af fredningen fremgår desuden, at: "Plejeplanen skal redegøre for de pleje- og udviklingsarbejder, som påtænkes udført i de første 5 år efter fredningens gennemførelse. De senere plejeplaner må højst gælde 10 år". Denne plan gælder for 10 år, og ligger inden for de rammer, der beskrives i Københavns Kommuneplan 2024. Udviklingsplanen afløser den tidligere plan Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken, udviklingsplan 2017.

Udviklingsplanens formål er at sikre, at det fredede område plejes, drives og udvikles på en måde, der er i overensstemmelse med fredningen. Planen beskriver hvilke tiltag, der kan igangsættes i planperioden og tiltag som er forenelige med fredningen, men som kræver dispensation. Dog er der ingen garanti for, at alle tiltag bliver udført, da dette afhænger af ressourcer og økonomi.

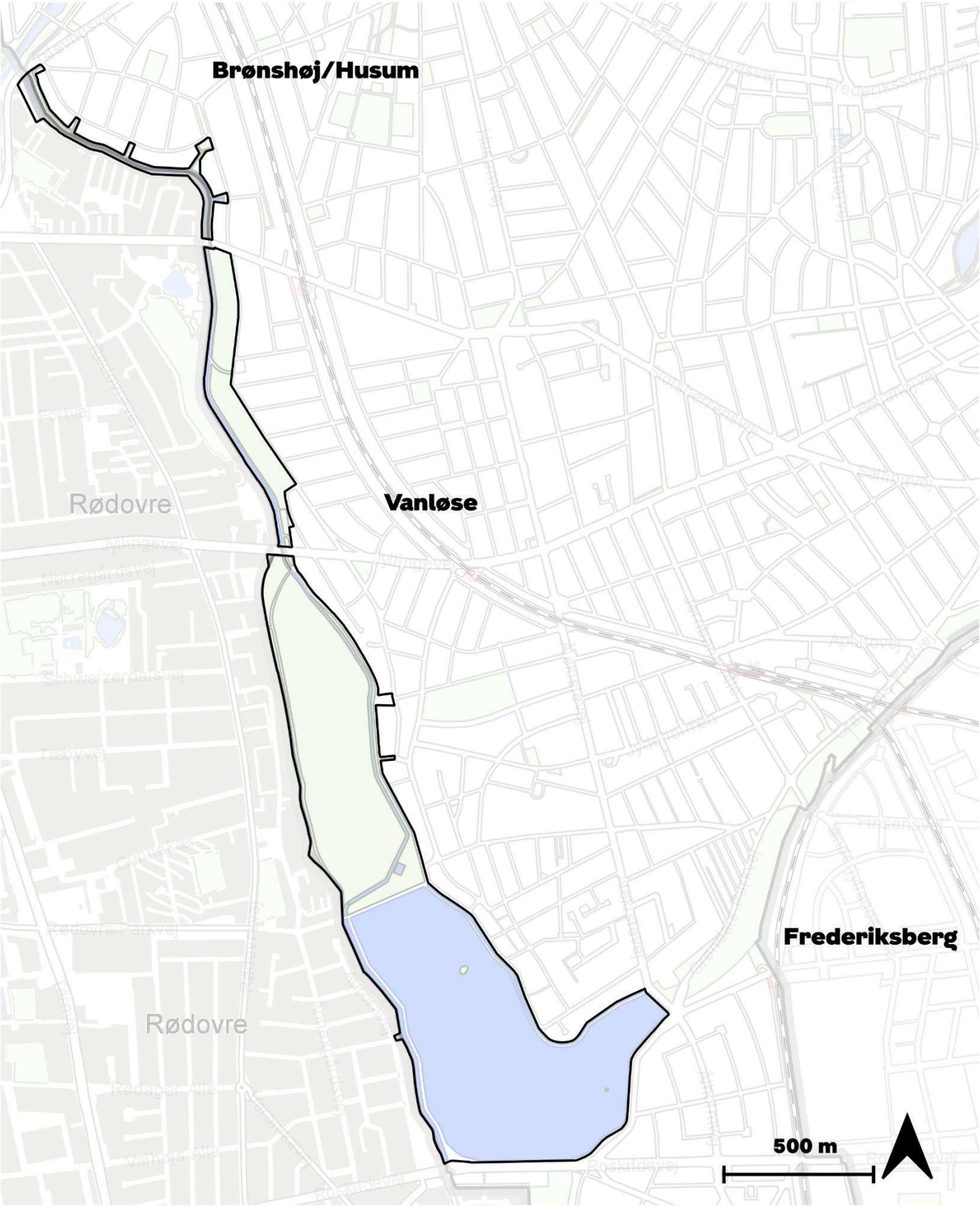
Den primære målgruppe for udviklingsplanen er Københavns Kommunes medarbejdere, der skal anvende den som administrativt grundlag for forvaltningens arbejde. Her tænkes især på driftsmedarbejdere, byrumsforvaltere, fredningstilsynet og andre medarbejdere, der arbejder med byens rum. Den sekundære målgruppe er interessenterne, som fx lokaludvalgene, foreninger, organisationer og andre, der har interesse i den nuværende og fremtidige anvendelse og udvikling af området.

Udarbejdelsen af en udviklingsplan er et samarbejde mellem interne og eksterne parter. En væsentlig samarbejdspartner og høringspart er parkbrugerrådet, som for denne plans vedkommende bestod dels af repræsentanter fra de i fredningen høringsberettigede parter, dels af repræsentanter for andre brugere, deltagerne ses i bilag 1.

Der er afholdt et parkbrugerrådsmøde den 5. september 2023 og et offentligt parktræf den 28. september 2023, hvor der deltog mere end 30 personer. Parkbrugerrådet, de høringsberettigede jf. fredningen og Det Grønne Råd i København har efterfølgende haft udkastet til udviklingsplanen i høring. Stor tak til parkbrugerrådets medlemmer og til alle øvrige, som har bidraget til udviklingsplanen.

Planen er forelagt Det Grønne Råd i København i september 2025. Det Grønne Råds sammensætning samt denne udviklingsplan kan findes på Københavns Kommunes hjemmeside.

Kort 1: FREDNINGSKORT

HOVEDMÅL FOR PLANPERIODEN

Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken er vigtige områder for borgere i nærområderne i København, Frederiksberg og Rødovre, både for de rekreative værdier og for naturindholdet. Det overordnede mål i planperioden er at sikre en god balance mellem den rekreative anvendelse og bevarelsen og styrkelsen af naturværdierne.

Hovedformål for hvert enkelt delområde samt opstilling af udviklingsmuligheder findes på efterfølgende sider.

Udviklingsmuligheder i grøn boks omhandler tiltag for landskab og natur.

Udviklingsmuligheder i orange boks omhandler rekreative tiltag

For listen af udviklingsmuligheder gælder, at:

Tiltag markeret med * betyder, at fredningstilsynet for København skal vurdere, om det kræver en dispensation fra fredningen for at blive realiseret.

Tiltag markeret med ** betyder, at fredningstilsynet for København skal vurdere, om det kræver en dispensation fra §3 i naturbeskyttelsesloven for at blive realiseret

Tiltag markeret med *** betyder, at Københavns Kommunes byggemyndighed skal vurdere, om det kræver en dispensation fra § 16 i naturbeskyttelsesloven for at blive realiseret

Alle vurderingerne foretages på baggrund af detaljerede projektbeskrivelser

Siden sidste plan

I planperioden siden november 2017 er projektet for at forbedre forholdene for gående og cyklisten langs Damhusdæmningen blevet realiseret. Det betyder, at dæmningen er blevet udvidet, og der er skabt nye opholdssteder på fire nye udsigtsplatforme, to på hver side af dæmningen. Legepladserne på Damhusengen er blevet renoveret i 2023.

I 2023 etableredes et dræningsanlæg under fodboldbanen vest for midtergrøften på Damhusengen. Anlægget kunne dog ikke tages i brug blandt andet da nedsivningsevnen i

100-års grøften på østsiden af Damhusengen, hvortil vandet skal ledes, viste sig ikke at være så god, som nedsivningstestene havde vist. Anlægget forventes taget i brug i løbet af anden halvdel af 2025.

Damhussøen

Hovedmålene for Damhussøen er at forbedre både de rekreative og naturmæssige værdier. Der er også mulighed for at etablere orienterende belysning.

Søens miljøtilstand og vandkvalitet overvåges, og der er særligt fokus på at skabe bedre yngle- og rasteplasser for fugle tilknyttet søen. Antallet af den invasive krebs, galizisk sumpkrebs er faldet markant fra 60.000 i 2017 til anslået kun 8000 individer i 2024. Men den bør fortsat overvåges og forhindres i at brede sig til andre områder.

Damhusengen

Hovedmålene for Damhusengen er at forbedre naturværdierne på de § 3-beskyttede enge med mulighed for at arbejde hen imod en udvidelse af § 3-områderne. Der skal samtidig fortsat være plads til rekreative aktiviteter, ophold, leg og arrangementer.

Der gives mulighed for, at der kan etableres de underjordiske anlæg, som er nødvendige for at skabe bedre vandkvalitet i Harrestrup Å. Anlæggene kræver en vurdering og eventuel tilladelse ift. den eventuelle påvirkning af § 3-arealerne på Damhusengen.

På Damhusdæmningen arbejdes der hen imod, at fælledgræs-delen over tid kan blive registreret som § 3-beskyttet eng. Arrangements-arealet fastholdes som brugsplæne. Herudover kan der arbejdes hen imod at adgangsforhold og sammenhæng imellem dæmning og den øvrige del af Damhusengen kan forbedres.

Krogebjergparken syd

Hovedmålet for Krogebjergparken syd er at skabe bedre sammenhæng med omkringliggende områder. Her tænkes særligt på Stadionparken i Rødovre og på Rødovre vest for Harrestrup Å. Der arbejdes på at sikre gode kig fra cykel- og gangsti ind mod de centrale dele af parken.

Krogebjergparken syd skal fortsat fastholdes som en rolig park, hvor det er muligt at holde en pause fra byens øvrige høje aktivitetsniveau. De aktiviteter og arrangementer, der allerede foregår, kan fortsætte, men nye tiltag skal tage hensyn til, at det er et at byens åndehuller.

Uden for cykelstien vil de primære aktiviteter være gåture, hundeluftning, ophold og afslapning. Der vil derfor i mindre grad blive givet tilladelse til aktiviteter med et højt aktivitetsniveau i dette delområde.

Parkens karakter med store træer af forskellige arter i trægrupper bevares og understøttes af det åbne rum med plæner i midten af parken.

Krogebjergparken nord

Hovedmålet for Krogebjergparken nord er at bevare områdets naturværdier som er knyttet til Harrestrup Å, der med de store træer langs åen skaber en vigtig økologisk forbindelse for fugle, flagermus og andre arter knyttet til vandløb.

Krogebjergparken nord anvendes primært som gennemgangs gå- og cykelrute. Der er dog muligheder for at områdets arealer kan blive udnyttet bedre, hvis Københavns Kommunes matrikel ved Islevbro Vandværk åbnes for offentligheden.

Der gives mulighed for, at der kan etableres de underjordiske anlæg, som er nødvendige for at skabe bedre vandkvalitet i Harrestrup Å.

Skybrudsplaner

Planområdet indgår som en vigtig del af skybrudsløsningerne for Københavns Kommune og andre kommuner langs Harrestrup Å. Formålet er, at Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken skal være med til at afhjælpe de skader, som skybrudshændelserne forårsager ved at kunne benyttes som oversvømmelsesområder. Skybrudsprojekterne rummer samtidig mulighed for at forbedre både biodiversitet og adgangsforhold i området, hvis de samtænkes med Helhedsplanen for Naturgenopretning 2023. Her tænkes i særdeleshed på Harrestrup Å, som der længe har været ønske om at omlægge fra indhegnet beton-kanal til en mere naturligt slynget å i god økologisk tilstand.

Områderne indgår i Kapacitetsplan 2018 for Harrestrup Å, som er et samarbejde mellem ti kommuner inklusive Københavns Kommune samt deres forsyningsselskaber (Kilde 4).

Udformningen af skybrudsprojekterne vil blive mere konkret i de kommende år, og de forventes at blive realiseret fra 2029 og frem. Det er derfor sandsynligt, at projekterne vil blive realiseret indenfor planperioden som for denne plan går frem til 2035. Da det ofte vil være nødvendigt at lave terrænændringer for at realisere skybrudsplanerne, vil en stor del af tiltagene kræve dispensation fra fredningen. Tilladelse ift. fredningen skal vurderes ved det specifikke projekt, når det er nærmere konkretiseret, og hvis nødvendigt, skal der søges dispensation fra fredningen og anden naturbeskyttelse, før det kan realiseres.

UDVIKLINGSTILTAG

I dette afsnit gennemgås de udviklingsmuligheder, der kan gennemføres i planperioden og vises på de dertilhørende kort for hvert enkelt delområde (hvis de kan stedfæstes).

DAMHUSSØEN

Søer, vandløb og vådområder

- Der kan gøres en indsats for at forbedre vandkvaliteten i søen

Søen har som regel en gode vandkvalitet, men den har dog været lidt svingende de seneste år. Vandkvaliteten er især betinget af udsivning af vand og næringsstoffer gennem bunden, et udbredt plantedække og en sund fiskebestand domineret af aborrer. Det undersøges i 2025, om det er muligt at etablere et nyt renseanlæg på pumpehusgrunden med det formål yderligere at mindske udledningen af næringsstoffer fra åen til Damhussøen. Sammenholdt med forsinkelsesbassiner for kloakoverløb til åen, vil dette kunne forbedre søens vandkvalitet.

Særlige dyre- og plantearter

- Der skal tages initiativer til understøttelse af den økologiske funktionalitet for flagermus (se Handleplanen)
- Træer, der vælter ud i søen, skal blive liggende til gavn for fugle (redebygning) og fisk (ynglemulighed), hvis de ikke er til gene
- Den nordlige ø kan genopbygges (opfyldes)**
- Søens profil kan på enkelte steder gøres mindre stejle

Både flagermus og fugle er knyttet til Damhussøen. For flagermus er søen et vigtigt fourageringsområde, hvor de fanger insekter. Der er ikke kortlagt ynglesteder for flagermus i nogen af træerne omkring Damhussøen.

I forhold til søens størrelse er der meget få ynglende andefugle. Der er potentiale i at forbedre såvel yngle- som rastesteder for fugle i Damhussøen. Det vil give mening at lade væltede træer ligge i søen, som kan benyttes til redebygning for ynglende fugle.

Den nordlige fugleø er ved at erodere væk. Det er ønskeligt, at øen bibeholdes, trods de mange skarver, der har etableret sig, da den også giver mulighed for at andre fugle kan

ynge. Ved en genopfyldning af øen bør der lægges vægt på også at etablere noget rørskov eller tilsvarende bredvegetation omkring øen, så andre fugle end skarven bliver tilgodeset. Det anbefales ikke at genplante træer, men naturlig opvækst vil forventeligt forekomme.

Søens brinker er generelt stejle, og derfor er der ikke mulighed for at tagrør og andre planter kan etablere sig, og danne skjulested for ynglende fugle. Dog har der tidligere været en lille rørskov i den sydlige del af søen, tæt ved stensætning og ud for området, hvor der i dag er de tre øer. På udvalgte steder kan profilet langs søens brinker gøres mindre stejlt, så rørskov o.l. kan etablere sig og tilsvarende kan der gøres forsøg med at genetablere rørskov ud for de tre øer. Det kan f.eks. ske i forbindelse med renovering af glaciset, eller der kan lægges egnet materiale ud til formålet.

For yderligere initiativer både for flagermus og fugle henvises til Handleplan for plejen (kapitel 4, side x).

Invasive arter

- Indsats mod invasive krebs kan iværksættes**

Der kan udføres en indsats for at begrænse eller helt fjerne den invasive galizisk sumpkrebs fra Damhussøen. Det vides ikke, hvilken påvirkning krebsen eventuelt har på søens vandkvalitet, men det forventes, at den har en negativ indvirkning på sammensætningen af fisk i søen. Eksempler på tiltag kunne være:

- Vedvarende og systematisk opfiskning af invasive krebs
- Hindre afløb til andre åer/søer fra Damhussøen
- Omkringliggende vande undersøges for invasive krebs

Stier og belysning

- Der kan etableres belysning omkring Damhussøen
- Det kan undersøges, om der kan gives forbud mod knallertkørsel på stierne

Der kan etableres pullertbelysning på tre delstrækninger rundt om Damhussøen som vist på kort 2. Belysningen skal være nedadrettet pullertbelysning i ca. 1 meters højde og med rødt lys af hensyn til flagermusenes adfærd. Pullerterne placeres med gennemsnitlig 30 meters mellemrum således, at der opstår "mørke korridorer" mellem lyskilderne, som flagermus og andet dyreliv kan benytte til at krydse og bevæge sig igennem.

Fredningsnævnet gav den 26. juni 2023 dispensation til Københavns Kommune til etablering af pullertbelysningen. Den 16. maj 2025 stadfæstede Miljø- og

Fødevarerklagenævnet Fredningsnævnets afgørelse, efter denne havde været påklaget af Danmarks Naturfredningsforening.

Det kan undersøges, om myndigheden for kommunale veje og stier kan gives tilladelse til, at der indføres et forbud mod knallertkørsel på stierne.

Ophold og mødesteder

- Tre fiskebroer kan opsættes* og **og ***

For at minimere konflikter mellem gående/cyklister og vildfarende fiskekroge kan der opsættes 3 fiskebroer som erstatning for de eksisterende markerede fiskepladser. Fiskepladsernes placering udvælges med hensyntagen til fuglelivet, og det fastlægges derfor ikke, hvor broerne kan opsættes, da det kræver nærmere viden om fuglenes raste- og ynglesteder.

Parkinventar og skilte

- Informationsskilte kan opsættes ved indgange
- Skilte kan opsættes ved særlige naturelementer
- Skilte med forbud mod knallertkørsel skal opsættes, hvis der gives tilladelse til dette forbud

Der kan opsættes informationsskilte ved indgange samt skilte ved særlige naturelementer. Det vil være positivt med et lokalt initiativ (som i Utterslev Mose). Udviklingen af skilte skal ske i samarbejde med Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen. Informationsskiltene skal indeholde oplysninger af generel karakter og et kort over området.

Skilte med forbud mod knallertkørsel kan opsættes, hvis myndigheden for veje og stier godkender et forbud.

Der kan fortsat være skilte med ordensreglementer ved indgangene.

DAMHUSENGEN

Naturpleje

- Den centrale § 3-eng kan udvides med ca. 1 ha.
- Dræning af engen til Harrestrup Å kan mindskes**
- Engen skal klippes og fælledgræsset bør slås, begge med opsamling for at øge mængden af urter og blomster.
- Der kan eksperimenteres med midlertidige folde med græssende dyr**
- Der kan eksperimenteres med afbrænding på den

Den sydlige del af § 3-engen omgives i dag af en bræmme af brugsplæner. Den del af denne bræmme, som er nærmest § 3-engen (E1 på kort 3 og i handleplanen), kan i 5-8 meters bredde i stedet slås som fælledgræs med opsamling. Herved kan bræmmen over tid antageligt også udvikle sig til § 3-eng, som herved udvides med ca. 1 ha. En § 3-eng er en beskyttet naturtype med højere biodiversitet end en brugsplæne. Bræmmerne af brugsplæne langs boldbanerne og ud for Syvstensvej kan dog fortsat slås som brugsplæner.

Ifølge Københavns Kommunes strategi for biodiversitet er det målet at øge det samlede areal i kommunen, som er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3. En udvidelse med ca. 1 ha. eng på Damhusengen vil bidrage til dette mål.

Der ligger fortsat gamle dræn under dele af § 3-engen, og den centrale grøft afvander løbende vand fra engen til Harrestrup Å. Der er et potentiale i at mindske dræningen i forhold til nedbør, så engen bliver vådere og ikke tørrer for hurtigt ud i foråret. En vådere eng vil gavne både engplanter, insekter og viber.

Der foreligger p.t. ikke nogen beregninger af potentialet i at mindske dræningen. Inden dette eventuelt sker, skal det undersøges, hvilke konsekvenser det kan få for øvrige dele af Damhusengen. Det skal stadig være muligt at dyrke idræt i samme omfang som nu, og det er vigtigt, at drænvandet ikke flytter gødning fra boldbanerne til den ferske eng, da det vil have en negativ effekt på dets flora og fauna. Dette er et område, hvor biodiversitet og miljøhensyn møder ønsket om boldbaner. Kultur og Fritidsforvaltningen vil derfor undersøge, hvad der er muligt i forhold til gødskning i området.

§ 3-engen skal fortsat klippes med opsamling, og områder med fælledgræs bør slås med opsamling – i begge tilfælde for at øge mængden af urter og blomster.

Der kan på Damhusengen eksperimenteres med midlertidige folde med græssende dyr. Yderligere kan der eksperimenteres med afbrænding af vegetationen på den nordlige del af § 3-engen for at øge variationen af græs og urter. Der gøres opmærksom på, at ved etablering af folde og afbrænding skal elforsyningen til HOFOR's anlæg beskyttes. Det

samme gælder ved oversvømmelsesarealer. To slæde stier på tværs af den sydlige del af engen kan slås, når det ikke er for vådt til at arbejdet kan udføres.

Adgangsforhold og tilgængelighed

- Hegn ved pumpehusgrunden kan flyttes
- Der kan udlægges areal til placering af en natur- og miljøstation* og** og***
- Hundefritløbsområdet på den centrale del af engen nedlægges
- En ny bro over Harrestrup Å mellem dæmningen og resten af Damhusengen kan etableres * og **og *** og evt. vurdering iht. vandløbsloven
- Udsigtsbakken nord for den østlige legeplads kan påføres overskudsjord fra engen

Dele af det eksisterende hegn ind til pumpehusgrunden kan fjernes, og der kan opsættes et nyt hegn som vist på kort 3. Det aflukkede driftsområde kan derved reduceres, hvilket betyder, at der kan frigives ca. 700 m², som kan blive offentligt tilgængeligt.

Det nye hegn vil markere grænsen til det aflukkede driftsområde, som af sikkerhedsmæssige hensyn ikke vil være tilgængeligt for offentligheden, medmindre der indgås en særlig aftale med vandløbsdriften. Bilaugget kan fortsat, efter aftale med vandløbsdriften, have deres bistader og skurvogn til grej stående inde på det aflukkede område.

Der kan opføres en natur- og miljøstation på det på kort 3 udlagte areal i tilknytning til pumpehusgrunden. Arealet udlægges til at rumme bygninger og udearealer til formidling og undervisning om natur og miljø. Arealet er ca. 700 m² (fratrullet ca. 100 m² som skal bruges til kørevej til driftsområdet).

På arealet kan der opføres en formidlings-bygning/værksted og en dome på i alt max 150 m². Bebyggelse over 20 m² kræver dispensation fra fredningen og alle anlæg kræver en vurdering af fredningstilsynet i Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen, som vil vurdere, hvorvidt der bør søges dispensation. Ligeledes vurderer byggemyndigheden, om der skal søges dispensation fra søbeskyttelseslinjen.

Bebyggelsen skal tage hensyn til underjordiske ledninger, hvor det er HELT AFGØRENDE at der ikke bygges oven på de rør, der leder vand fra Harrestrup Å til pumpestationen og videre til Damhussøen. Hensynet til elledninger skal afklares med ledningsejer. Desuden skal der ved placering af bebyggelsen tages hensyn til større træer, og ved gravearbejde skal der tages hensyn til trærodde fra de store popler, så de ikke bliver beskadiget. Der kan dog være mulighed for at åbne lidt op i buskadset ved at rydde mindre træer/krat efter aftale med byrumsforvalteren.

Arealerne i tilknytning til natur- og miljøstationen skal være offentligt tilgængelige hele døgnet, hvilket betyder, at området ikke kan afspærres med hegn.

Det konkrete projekt kræver godkendelse fra grundejer, som er Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen. Herunder skal byrumsforvalteren inddrages i projekteringen af bygninger på arealet. Projektet skal koordineres med vandløbsdriften, så det sikres at den optimale drift af Damhussøen og Harrestrup Å fortsat kan foregå, og der ikke opstår farlige situationer for de besøgende.

Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen er fortsat grundejer på arealet. Det forventes, at driften af den nye natur- og miljøstation vil ske i et samarbejde mellem Vanløse Lokaludvalg og flere forvaltninger herunder Kultur- og Fritidsforvaltningen, Børne- og Ungeforvaltningen og Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen. Dette afklares yderligere i en senere proces.

Det centrale hundefritløbsområde på Damhusengen nedlægges. Løse hunde henvises til den nordlige del af Damhusengen, hvor der er et ca. 33.500 m² stort hundefritløbsområde. I dette område kan der slås nogle stier, eventuelt som slyngede stier med små slæde opholdsområder.

Nedlæggelsen af det centrale hundefritløbsområde vil forventeligt have den effekt, at det vil være nemmere for hundeejere at kende afgrænsningen på hundefritløbsområdet i nord, da det tydeligt afgrænses af fodboldbanerne mod syd. Dermed vil der forhåbentlig generelt være færre løse hunde andre steder på engen. Derudover forventes følgende effekt:

- Større chance for at viberne på engen kan yngle.
- Mere tryghed for børn på legepladsen og andre der færdes på den stierne, som ikke er trygge ved fritløbende hunde.
- Færre udfordringer for fodboldspillerne med hundeefterladenskaber på fodboldbanerne.

I den sydlige del af Damhusengen kan der etableres en ny bro over Harrestrup Å, som binder Damhusengen og naturarealet ved Damhusdæmningen sammen. Dette vil muliggøre en bedre passage for mennesker, men kan også ses som en mulig faunapassage fra det store engområde på Damhusengen til Damhusdæmningen. Det skal vurderes, om broen forudsætter en tilladelse efter vandløbsloven.

Udsigtsbakken nord for den østlige legeplads kan påføres overskudsjord fra engen, hvis sådant skulle forekomme, og der gives myndighedstilladelse. Herved er der mulighed for, at den kommer op i samme højde som den bagvedliggende grussti.

Stier og belysning

- Ved udskiftning af belysningen omkring Damhusengen skal flagmushensyn indtænkes
- Det kan undersøges, om der kan gives forbud mod knallertkørsel på stierne

Der henvises til Handleplan for plejen afsnit "Den økologiske funktionalitet for flagermus skal understøttes".

Det kan undersøges, om myndigheden for kommunale veje og stier kan give tilladelse til, at der indføres et forbud mod knallertkørsel på stierne.

Der etableres ikke yderligere stier, da der vurderes at være de stier der er behov for.

Adgang til tekniske anlæg kan etableres.

Ophold og mødesteder

- Borde og bænke kan opsættes
- Aktiviteter på den sydligste del af engen kan fortsætte

Hvor det vurderes, at der er behov for det, kan der opsættes nye bænke eller borde- og bænkesæt. På parktræffet blev der udtrykt ønske om at disse gerne måtte have et naturligt udseende og primært udføres i træ.

Den sydligste del af engen fastholdes som picnic- og aktivitetsområde, og kan fortsat bruges til Sankt Hans-arrangement. Ved siden af pumpestationen skal der forsat være en aktivitetsplæne, hvor lokalområdet kan afholde koncerter, cirkus og andre rekreative arrangementer, som ikke kun knytter sig til naturformidling (BP2 på kort 3).

Idrætsfaciliteter

- Eksisterende fodboldbaner kan drænes og planeres * og **

Der er blevet lagt dræn på den vestlige fodboldbane i den foregående planperiode. De resterende baner kan også få indlagt nye dræn, men dette afventer projektet med etablering af de underjordiske forsinkelsesbassiner.

Den centrale del af engen er et § 3-areal, og derfor må der ikke ske en tilstandsændring. Den skal forblive våd og må ikke tilføres næring af hensyn til de biologiske værdier.

Parkinventar og skilte

- Informationsskilte kan opsættes ved indgange
- Skilte kan opsættes inde på Damhusengen ved særlige naturelementer
- Skilte med forbud mod knallertkørsel skal opsættes, hvis der gives tilladelse til dette forbud

Der kan opsættes informationsskilte ved indgange samt skilte inde på Damhusengen ved særlige naturelementer. Det vil være positivt med et lokalt initiativ (som i Utterslev Mose). Udviklingen af skilte skal ske i samarbejde med Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen. Informationsskiltene skal indeholde oplysninger af generel karakter og et kort over området, der fx viser, hvor der legepladser og friløbsområde for hunde.

Friløbsområdet skal fortsat også være angivet med pæle i hjørnerne af området, hvorpå der også er angivet områdets udstrækning.

Skilte med forbud mod knallertkørsel skal opsættes, hvis myndigheden for veje og stier godkender et forbud.

Der kan fortsat være skilte med ordensreglementer ved indgangene.

I den foregående planperiode er skiltningen blevet optimeret, og der er blandt andet opsat oversigtskort ved gartnerhuset, og der er opsat piktogrampæle til afmærkning af fritløbsområderne. Der er også produceret vibeskilte, som opsættes hvert forår, inden viberne indfinder sig, og som nedtages, når vibeungerne er kommet på vingerne. Skilte sættes på pæle i kanten af vibeområdet. Disse skilte eller tilsvarende skal fortsat anvendes.

Bygninger og tekniske installationer

- Underjordiske bygværker til tilbageholdelse af spildevand kan etableres* og ** og ***.
- Overjordiske rekreative anvendelsesmuligheder i forbindelse med ovenstående bygværker bør etableres*
- En forundersøgelse kan foretages til belysning af, om en stopbrønd kan hindre udtørring af den sydlige del af engen. En stopbrønd kan i så tilfælde etableres **

I forbindelse med at overløb fra kloak til Harrestrup Å skal reduceres, ønsker HOFOR at etablere et underjordisk bassin samt et underjordisk styringsanlæg (spjæld) i tilknytning til to eksisterende overløb fra kloak til Harrestrup Å.

Den overordnede placering er vist på kort 3, men den præcise udbredelse af anlæggene er endnu ikke besluttet. Anlægget må ikke medføre varige tilstandsændringer på § 3-engene.

Anlæggene er underjordiske, men der vil være behov for at etablere en række forskellige servicefunktioner, såsom adgangsskakte/trapper, el- og ventilationsskabe, kloakdæksler, broforstærkning mv., som vil kunne ses på overfladen. Omfanget og placeringen af disse anlæg er ikke fastlagt på nuværende tidspunkt. Da disse overjordiske anlæg ikke kan undgå at ændre de hidtidige muligheder for rekreativ anvendelse af områderne, bør der ved reetableringen skabes en afskærmende beplantning (dog ikke på § 3-engen) og indtænkes nye former for rekreativ anvendelse fx siddemuligheder, små scener eller lignende installationer.

HOFOR har meddelt, at deres projekt Spangen ikke påvirker fodboldbanerne, og at der i Miljøkonsekvensrapporten for projektet er belyst alternative ruter for gående/cyklende i området, men at der i anlægsfasen må forventes omlægninger og/eller begrænsninger af ophold og færdsel i forbindelse med byggepladsen.

Efter anlæggelsen forventes arealerne ovenpå anlæggene at blive genetableret, herunder de fodboldbaner, legepladser og andet på engen, som måtte have været berørt af byggepladsen.

Hvis anlæggene medfører en forringelse af faciliteter til hhv. fodboldbaner eller legeplads, kan det være nødvendigt at omplacere disse. En omplacering af rekreative faciliteter vil kræve et tillæg til udviklingsplanen.

Etableringen af anlæggene er planlagt til at foregå i 2025-2030. Når anlæggene er færdige, forventes kloakoverløb til Harrestrup Å at blive reduceret med 90 %, hvilket skal være med til at opfylde målet om god økologisk tilstand i Harrestrup Å.

I fredningen står beskrevet, at der er mulighed for at etablere underjordiske spildevandsbassiner/hjælpeledninger med dertil hørende overjordiske anlæg til tilbageholdelse af spildevand. Den endelige placering og udformning skal dog stadig godkendes af fredningsnævnet

Der kan laves en forundersøgelse, der belyser, om en stopbrønd for enden af det gamle dræn, vil være en god løsning til at forhindre, at den våde sydlige eng udtørre. Hvis det er en god løsning, kan en stopbrønd etableres.

KROGEBJERGPARKEN SYD

Naturpleje

- Der kan eksperimenteres med midlertidige folde med græssende dyr**

Der kan i Krogebjergparken Syd eksperimenteres med midlertidige folde med græssende dyr.

Adgangsforhold og tilgængelighed

- Mod Stadionparken kan etableres åbninger i hegnet alternativt kan dette fjernes

Der er generelt god tilgængelighed ind i parken fra østsiden, og cykelstien binder området sammen mellem syd og nord. Der er dog et behov for at skabe en bedre visuelt tilknytning til de tilstødende områder i Rødovre Kommune. Dette kan gøres ved at lave åbninger i det eksisterende hegn, der afgrænser de to områder. Alternativt kan hegnet fjernes.

Stier og belysning

- Slået trampesti på forhøjningen parallelt med cykelstien kan genskabes*
- Det kan undersøges, om der kan gives forbud mod knallertkørsel på stierne

Der er i den tidligere udviklingsplan udpeget en slået trampesti på forhøjningen, der løber parallelt med cykelstien. Denne trampesti er dog groet en del til. Ved at rydde opvæksten her kan der skabes en bedre adskillelse mellem cyklister og gående.

Det kan undersøges, om myndigheden for kommunale veje og stier kan give tilladelse til, at der indføres et forbud mod knallertkørsel på stierne.

Ophold og mødesteder

- Der kan opstilles bænke

Der findes en række bænke jævnt fordelt i området. Der er mulighed for at opsætte bænke, hvor det vurderes hensigtsmæssigt. De eksisterende bænke vedligeholdes løbende.

Parkinventar og skilte

- Informationsskilte kan opsættes ved indgange
- Skilte kan opsættes ved særlige naturelementer
- Skilte med forbud mod knallertkørsel skal opsættes, hvis der gives tilladelse til dette forbud

Der kan opsættes informationsskilte ved indgange samt skilte ved særlige naturelementer. Det vil være positivt med et lokalt initiativ (som i Utterslev Mose). Udviklingen af skilte skal ske i samarbejde med Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen. Informationsskiltene skal indeholde oplysninger af generel karakter og et kort over området.

Skilte med forbud mod knallertkørsel skal opsættes, hvis myndigheden for veje og stier godkender et forbud.

Der kan fortsat være skilte med ordensreglementer ved indgangene.

KROGEBJERGPARKEN NORD

Naturpleje

- Der kan eksperimenteres med midlertidige folde med græssende dyr**

Der kan i Krogebjergparken Nord eksperimenteres med midlertidige folde med græssende dyr. I den forbindelse skal elforsyningen til HOFOR's anlæg beskyttes.

Adgangsforhold og tilgængelighed

- Hegn til græsplænen på matrikel 2995 Husum, København i den nordligste del af parken kan fjernes, og hækken kan klippes lavere eller fjernes

For at åbne området kan det eksisterende hegn til matrikel 2995 Husum, København fjernes. Den høje hæk, som afgrænser området, kan klippes til lav højde eller helt fjernes. Det vil åbne rummet op og skabe bedre indkig fra cykelstien til græsarealet.

Stier og belysning

- Det kan undersøges, om der kan gives forbud mod knallertkørsel på stierne

Det kan undersøges, om myndigheden for kommunale veje og stier kan give tilladelse til, at der indføres et forbud mod knallertkørsel på stierne.

Der kan ikke etableres yderligere stier eller forbindelser i denne del af parken af hensyn til biodiversiteten.

Parkinventar og skilte

- Informationsskilte kan opsættes ved indgange
- Skilte kan opsættes ved særlige naturelementer
- Skilte med forbud mod knallertkørsel skal opsættes, hvis der gives tilladelse til dette forbud

Der kan opsættes informationsskilte ved indgange samt skilte ved særlige naturelementer. Det vil være positivt med et lokalt initiativ (som i Utterslev Mose). Udviklingen af skilte skal ske i samarbejde med Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen. Informationsskiltene skal indeholde oplysninger af generel karakter og et kort over området.

Skilte med forbud mod knallertkørsel skal opsættes, hvis myndigheden for veje og stier godkender et forbud.

Der kan fortsat være skilte med ordensreglementer ved indgangene.

Bygninger og tekniske installationer

- Underjordiske bygværker til tilbageholdelse af spildevand kan etableres*
- Overjordiske rekreative anvendelsesmuligheder i forbindelse med bygværkerne bør etableres*

I forbindelse med at overløb fra kloak til Harrestrup Å skal reduceres, ønsker HOFOR at etablere et underjordisk bassin ved krydset Kildeløbet/Åvendingen, som skal fungere som forsinkelses-bassin for opspædet spildevand. Bassinet forventes at skulle rumme ca. 12.500 m³ opspædet spildevand og have en dybde på ca. 20 meter.

Bassinet er underjordisk, men der vil være behov for at etablere en række forskellige servicefunktioner, såsom adgangsskakte/trapper, el- og ventilationsskabe, kloakdæksler mv. som vil kunne ses på overfladen. Omfanget og placeringen af disse anlæg er ikke fastlagt på nuværende tidspunkt. Da disse overjordiske anlæg ikke kan undgå at ændre de hidtidige muligheder for rekreativ anvendelse af områderne, bør der ved reetableringen indtænkes nye former for rekreativ anvendelse fx siddemuligheder, små scener eller lignende.

I anlægsfasen må forventes omlægninger og/eller begrænsninger af ophold og færdsel i forbindelse med byggepladsen.

Etableringen af anlæggene er planlagt til at foregå i 2025-2030. Når anlæggene er færdige, forventes kloakoverløb til Harrestrup Å at blive reduceret med 90 %, hvilket skal være med til at opfylde målet om god økologisk tilstand i Harrestrup Å.

I fredningen står beskrevet, at der er mulighed for at etablere underjordiske spildevandsbassiner/hjælpeledninger med dertil hørende overjordiske anlæg til tilbageholdelse af spildevand. Den endelige placering og udformning skal dog stadig godkendes af fredningsnævnet.

HANDLEPLAN FOR PLEJEN

I dette afsnit gennemgås der de retningslinjer der er for plejen af bevoksninger.

Plejebeskrivelserne ses på kort 2-5, hvor der, ved specifikke placeringer, henvises til forkortelser for beplantningstyper og et efterfølgende nummer:

B=Beplantning (buske og træer, solitært eller i grupper)

SP=Sportsplæner

BP=Brugsplæner

FG=Fælledgræs

E=Eng (§ 3-beskyttet eng)

Generelt for alle delområder

Dødt ved bevares i parken så vidt muligt

Kvasbunker med dødt ved er til gavn for småfugle, svampe og insekter. Der kan derfor placeres kvasbunker rundt omkring i området, hvor plejemyndigheden finder det relevant. Det anbefales, at kvasbunkerne bliver permanente, da man ellers risikerer at ødelægge levestedet for de dyr, der har etableret sig deri.

Når gamle træer fældes, kan de få lov at blive liggende til gavn for fugle og insekter.

Det tilstræbes at døde og svækkede træer og grene bliver stående så længe, som det er forsvarligt. Det kan f.eks. være som torsoer eller træruiner, som har stort biodiversitetspotentiale.

Redekasser og insekthoteller kan opsættes

Der kan opsættes redekasser og insekthoteller på pumpehusgrunden og generelt på torsoer og træer i alle delområder, hvor det ønskes. Det kan bl.a. være redekasser til stære langs hele Damhusengen. Frivillige/skoler/fritidsklubber kan efter aftale med byrumsforvalteren sørge for at opsætte og ikke mindst passe kasserne. Der kan også opsættes en redekasse til hvinænder på den nordlige ø og særlige redekasser (rederør) til isfugl langs Harrestrup Å.

Den økologiske funktionalitet for flagermus skal understøttes

For at understøtte og gavne den fremtidige økologiske funktionalitet for flagermus, er der en række indsatser. Alle indsatser skal udføres i planperioden.

- Nedskæring af grene og buskads som vanskeliggør eller hindrer indflyvninger til hulheder.
- Beskæring af tunge grene på hovedstammer på sikre eller potentielle flagermustræer for at undgå store grenbrud.
- Så vidt muligt undgå fældninger ved at kronereducere eller bevare levende torsoer.
- Ustabile flagermustræer/høje torsoer sikres med wirer til nærtstående træer, hvor det skønnes nødvendigt og er muligt.
- Genåbning af hulheder, hvor adgangshul er overvokset, eller hvor der ikke tidligere har været et adgangshul, fx ved mekanisk udhuling eller ved inokulering af en saprofytisk svamp, dvs. tilføjelse af en svamp som udelukkende spiser dødt ved.

Med henblik på at skabe fremtidige flagermustræer, anbefales det at indplante træarter, som på sigt vil kunne opstå hulheder i, såsom pil, birk (ikke-allergen art), lind, avnbøg, eg og navr. Jo hurtigere vækst træet har, desto hurtigere kan der opstå hulheder, dog vil en kortere levetid også være at forvente.

Hvis parkernes nuværende belysning udskiftes, bør følgende retningslinjer følges: Lyskeglen afskærmes mest muligt og lave lamper er at foretrække. Direkte belysning af træstammer skal altid undgås. Rødt lys er så vidt muligt at foretrække, da det påvirker flagermus og insekter og andre arter mindst. Kunstig belysning generelt og belysning med hvidt lys generelt påvirker dyre- og plantelivet negativt. Det forstyrrer døgn- og årsrytmen til en lang række arter og forstyrrer mange arters navigation. Det kan resultere i betydelige antal dødsfald og bestandsnedgange hos mange arter.

Generelt gælder, at belysning bør begrænses mest muligt. Store sammenhængende mørke områder skal derfor prioriteres.

Invasive og problematiske plantearter kan bekæmpes

Der kan sættes ind overfor invasive og problematiske plantearter i alle delområder. Her tænkes særligt på sildig og canadisk gyldenris, vild pastinak, japansk og kæmpepileurt, armensk brombær samt gold byg og gold hejre. Kæmpebjørneklo skal bekæmpes. Skyrækker skal også bekæmpes, når dens forekomst er konstateret.

Langs Harrestrup Å vokser især mange steder armensk brombær, japansk pileurt og skovranke. Armensk brombær bør bl.a. forhindres i at vokse ud over åen af hensyn til isfuglen. Isfuglen har brug for lavthængende grene langs åens bredder. Men tæt vækst hen over den centrale del af åen, der typisk består af brombærgrene, som har grebet fat i den øvrige vegetations grene og vokser nedad mod åen, hindrer udsynet over åen

I grøfterne langs med søen og Damhusengen er der observeret kæmpebjørneklo og japansk pileurt. På § 3-engen er det særligt sildig gyldenris og pastinak. Gold byg vokser typisk langs med stierne og under de store træer, og det skal undgås, at de breder sig ind på de centrale engområder.

Damhussøen

Generelle retningslinjer for landskab og beplantning ved Damhussøen

Målet med beplantningsplejen er at bevare de historiske pilerækker rundt om søen og langs dæmningen. Torsoer af gamle træer af pil bevares og der plantes løbende nye ind, hvor der er plads. Træer, som vælter ud i søen, får lov til at blive liggende, da de tilbyder levesteder for mange arter, herunder ynglemuligheder for fuglene langs en søbred, som i øvrigt ikke tilbyder mange ynglemuligheder. Det gælder både døde og levende, væltede træer/stammer.

Langs glaciset ryddes der opvækst med jævne mellemrum, så de spredte kig ud til søen bevares.

Bevaring og udvikling af historiske træerækker og afvekslende rumlighed langs Damhussøen (B1)

De historiske piletræer hele vejen rundt om Damhussøen bevares ved løbende at plante nye træer langs vandkanten, når gamle træer udskiftes eller hvor der opstår plads. Langs grøften på østsiden af søen og langs Harrestrup Å tilstræbes en varieret artsammensætning, fx med ask, eg og el, for at skabe en robust og modstandsdygtig træbestand.

I forbindelse med udvidelsen af Damhusdæmningen i 2022 er piletræerne nord for cykelstien blevet forynget med fire forskellige sorter: 8 stk. salix alba 'saba', 8 stk. salix alba 'sibirica', sølvpil-stambuske, 8 stk. salix alba 'chermesina' og 8 stk. salix alba 'liempde'. Målet er at fastholde de historiske rækker af piletræer på hver side af stien. Piletræerne på Damhusdæmningen opstammes løbende for at sikre udsyn til sø og eng samt tryk færdsel på cykel- og gangstien.

Langs Peter Bangs Vej bevares de karakteristiske trægrupper af taks og skovfyr.

Målsætningen for stiforløbene omkring søen er at skabe en afvekslende rumlig oplevelse, hvor færdslen veksler mellem åbne udsyn og passager mellem store, gamle stammer. For at fastholde dette ryddes eller udtynnes opvækst, så udsigten mellem de store træer bevares. Snebær er uønsket på bredsikringerne og fjernes årligt, mens tjørn og rose kan få lov at stå, men udtynnes med cirka fem års mellemrum.

Fælledgræs ved det sydvestlige hjørne (B2)

Det sydvestlige hjørne af søen trues af erodering pga. mange fugle, særligt gæs, og generelt meget slid på græsarealet. Der er i de senere år plantet træer og buske for at mindske erosionen og for at afskærme lidt for trafikken, når man opholder sig på arealet, men så der stadig er kig til søen fra vejene omkring. Græsarealet er stadig meget slidt. Et forsøg på at mindske sliddet kunne være at lade græsset gro. Så i stedet for brugsplæne, der ikke må være højere end 8 cm og derfor klippes flere gange om året, så kunne man pleje det som fælledgræs, der blot slås 1-2 gange om året. Når man kan se, hvad der er i den eksisterende frøbank, kan man tage stilling til om der skal udsås frø for at øge

biodiversiteten. Piletræerne på arealet skal fremstå med naturlig krone, så grene må gerne hænge ned til jorden og skal ikke klippes. Der er kig til søen mellem trægrupperne.

Damhusengen

Generelle retningslinjer for landskab og beplantning på Damhusengen

Parkens landskabelige historie danner grundlag for beplantningsudviklingen. Det betyder, at det eksisterende landskabsbillede med den åbne eng omkranset af høje træer og punktvis buskplantninger bevares og styrkes.

På engens østlige side kan der udover pil også plantes el og enkelte ege langs gangstien. På strækningen langs cykelstien kan der for eksempel indplantes avnbøg, spidsløn og tjørn. I dette område findes ikke piletræer i dag, mens der netop findes de valgte arter, der trives.

Fra Jyllingevej til Vanløse Byvej kan der plantes ekstra træer ind, så det bliver den tilsvarende oplevelse som syd for Vanløse Byvej.

Langs engens vestlige side er alle plantninger strategisk placeret efter muligheden for skiftevis at gå mellem plantninger og kig over engen. Denne fornemmelse af spredte lunde - en slags planlagt tilfældighed, er næsten udvisket, og i dag fremtræder træerne mere som på række. Det er målet, at den planlagte tilfældighed skal understøttes med plantninger af træer i grupper. I trægrupperne, kan der indplantes træer med grene fra bunden af stammen (stambuske) og flerstammede træer (for eksempel pil). Der kan forsøges med tørst (vært for citronsommerfuglens larver).

Nye træer langs engen indplantes løbende for at sikre at området kontinuerligt har store, gamle træer (B3)

Nye træer langs begge sider af engen indplantes løbende, for at sikre at området kontinuerligt har store, gamle træer.

Fritstående træer og buske suppleres og fornyes i nødvendigt omfang. Der anvendes hjemmehørende træer, men også arter som hvidpil, som der har været tradition for i området. Rækkerne af pil langs engen kan erstattes med de samme sorter af pil, som er benyttet ved indplantninger på Damhusdæmningen.

Bevoksningerne kan etableres i forbindelse med eksisterende træer og skabe mulighed for at plante enkelte større træer (gerne eg eller flerstammede piletræer), der får mulighed for at udvikle sig frit på stedet uden opstamning og beskæring.

For at sikre udsyn fra cykelsti mod engen, hvor man kan se ind under kronerne, vurderes det løbende, om der er behov for opstamning af de fritstående træer på indersiden af stierne mod engen.

De åbne partier langs engen skal udgøre ca. 3/4, mens de lukkede partier kan udgøre ca. 1/4. Endelig placering skal fastlægges ved nærmere gennemgang på stedet.

Træer i bevoksninger eller grupper, stammes ikke op. Her ønskes frit udviklede træer med naturpræg.

Foryngelse og fornyelse af bevoksningerne kan ske både med indplantning, 1/3 dels beskæring og til dels rydning af f.eks. snebær.

Enkelte af bevoksningerne holdes uden tornede arter, så de kan udvikle sig til legekrat. Der skal være fokus på blomstrende og bær- og frugtbærende arter.

Opvækst af aggressive arter, der skygger meget og breder sig på bekostning af andre arter, fjernes. Det kan for eksempel være ahorn, snebær og rød kornel. Snebær, berberis og andre ikke-hjemmehørende arter, der skygger meget, bør i videst muligt omfang udskiftes med danske arter i forbindelse med omlægninger.

Der kan etableres nye bevoksninger langs Jyllingevej bag busholdepladsen med bl.a. bær- og frugtbærende arter (B4)

Bevoksningerne kan indeholde hjemmehørende buskarter af for eksempel tjørn, hyld, kvalkved, benved, vildæble og vilde roser og har til formål at øge både oplevelses- og naturværdierne. Der skal være fokus på blomstrende og bær- og frugtbærende arter.

Bevoksningerne kan etableres i forbindelse med eksisterende træer og skabe mulighed for at plante enkelte større træer (gerne eg eller flerstammede piletræer), der får mulighed for at udvikle sig frit på stedet uden opstamning og beskæring.

Målet med plejen af bevoksningerne er, at de skal være tætte og fremtræde frodigt og harmonisk. Bevoksningerne må gerne få karakter af krat, det vil sige et mere selvgroet udtryk.

Opvækst af aggressive arter, der skygger meget og breder sig på bekostning af andre arter, fjernes. Det kan for eksempel være ahorn, snebær og rød kornel. Snebær, berberis og andre ikke-hjemmehørende arter, der skygger meget, bør i videst muligt omfang udskiftes med danske arter i forbindelse med omlægninger.

Lund af birketræer i græs (B5)

Målet er, at området fortsat er en lund af birk. Der er de senere år udelukkende indplantet fligetbladet birk, *Betula pendula 'dalecarlica'*, da den sjældent sætter hanrakler og derfor er mindre allergen end andre birkesorter.

Der kan løbende plantes nye træer ind, når der opstår huller i bevoksningen, så der opnås aldersvariation og størrelsesvariation. Døde og døende træer kan blive stående, så længe de ikke vurderes at udgøre en risiko for sikkerheden. Grupper af soleksponerede brændenælder skal blive stående indtil efter sommeren af hensyn til sommerfuglene.

Landskabshæk langs Harrestrup Å skal tillade udsyn fra cykelsti til engen (B6) og give mulighed for at man kan gå på slåede stier langs åen

Målet er at skabe et naturligt udtryk langs Harrestrup Å med lav varieret bevoksning og enkelte opstammede større træer. De selvsåede træer i hegnet har allerede dannet en træække.

Kig til engen fra cykelstien fastholdes, men kan variere mellem åbne og lukkede kig imellem træerne. Stier på eksisterende banketter langs åen bibeholdes og slås med jævne mellemrum.

Der er planlagt omlægning af Harrestrup Å i forbindelse med skybrudsplaner for området. Det kan betyde, at dele af krattet og bevoksningen langs åen skal ryddes.

Pleje af pumpehusgrunden (B7)

Det lille område omkring pumpehuset er i dag låst af for besøgende, og Damhusengens Bilaug har sine stader stående herinde. Hvis det viser sig muligt at etablere bassiner til rensning af vandet fra Harrestrup Å, inden det pumpes ud i søen, kan det betyde, at grundens græsareal bliver reduceret.

Der er planer om, at der kan placeres en natur- og miljøstation på dele af arealet (se kort 3). Indtil dette projekt muligvis realiseres, vil området blive plejet for at sikre en optimal drift af pumpestationen, hvilket betyder at området vil blive slået en gang imellem og småopvækst fra aggressive arter som ahorn og poppel ryddes, for at det ikke gror for meget til.

Der kan eksperimenteres med at udså blomsterblandinger med hjemmehørende arter, til gavn for biodiversiteten, hvor det kan passe ind.

Der kan åbnes lidt op i beplantningen ved Rødovregård og ved Toftøjevej 1B (B8)

Der ses en værdi i, at den historiske bygning Rødovregård bliver synlig fra engen, samt at den gamle gård ved Toftøjevej 1B i Vanløse kan skimtes fra cykelstien. Der kan derfor åbnes lidt op i beplantningen, ved f.eks. opstamning eller fjernelse af bevoksninger, så gårdene kan skimtes fra engen. Der må ikke fældes træer.

Sportsplæner på Damhusengen (SP)

Sportsplænerne midt på Damhusengen fastholdes i størrelse og plejes som sportsplæne, dvs. at græsset skal være kortklippet og fremtræde tæt, ensartet og i god vækst. Kultur og Fritidsforvaltningen, der plejer boldbanerne, har meddelt, at den vil undersøge, hvad der er muligt i forhold til gødskning i området.

Brugsplæner på Damhusengen (BP1)

Græsarealerne i den sydlige del af Damhusengen, i kanterne af engen samt græsarealet lige vest for caféen og andre mindre græsområder, plejes som brugsplæne. Plejen sigter mod at opretholde en forholdsvis jævn, tæt og ensartet græsflade til brug for solbadning, uorganiseret sport, leg og andre aktiviteter.

Arealet med brugsplæne kan reduceres med ca. 1 ha, som nævnt i tekstafsnittet Udviklingstiltag for Damhusengen (naturpleje) og på kort 3 (udviklingsmuligheder). Det sker ved, at der slås ca. 5-8 meter mindre langs engens kanter. Ved brugsplænearealet ud for indgangen ved Syvstensvej, udtages der et større areal, som omlægges til fælledgræs.

§ 3-engen på Damhusengen (E1)

Der foretages naturpleje i form af høslæt på § 3-engen, og hvor man ønsker at favorisere blomster og urter. Det foregår ved, at der enten slås med le eller maskinelt. Afklippet skal bortskaffes. Hvis der ikke er invasive arter i det slåede materiale, kan det med fordel blive liggende i en uges tid, så planter kan nå at smide frø. Der tilstræbes variation med lave og høje græsser/urter. § 3-engen friholdes for vedagtig opvækst med undtagelse af den store pil midt på engen.

Den nordlige og centrale del af § 3-engen slås i både forsommeren og sensommeren. Begge slæt er med efterfølgende opsamling af afskåret materiale og har især til formål at begrænse vild pastinak og sildig gyldenris ved at fjerne blomsterstandene inden frøsætning. Alternativet til frøsætning er at de hives op med rode. Gold byg og gold hejre er også et problem særligt for hunde, som får dem i næse og svælg. Gold byg og gold hejre findes mest langs stierne og ved legepladserne, og der kan sættes ind for at forhindre yderligere spredning af disse.

Den sydlige del af § 3-engen er et vigtigt naturområde både for engplanter og fugle. Det slås i sensommeren, så sent som muligt inden det bliver for vådt. Grundlæggende stræbes der efter, at området skal være vådt, og at der skal skabes lys til de mindre planter, for derved at skabe en stor artsrigdom. Områdets karakteristiske plantearter fx gul frøstjerne og vand-ærenpris tilgodeses ved denne høslætpraksis (jf. kilde 8). Der skal tages hensyn til ynglende viber.

Der er mulighed for at sætte folde op, så engen kan græsses af dyr i stedet for maskinslåning. Foldens størrelse, tidspunkt og dyrenes race og antal skal beslattes i samarbejde med lokale brugere, den kommunale drift og eksperter i græsning som naturpleje. Det kan være hårdføre racer af hest, kvæg eller geder.

Fælledgræs under trækrøner slås kun én gang årligt (FG1)

Græsset slås kun én gang årligt under træernes kroner, for at minimere påkørselsskader på stamme og rødder og for at skabe variation og naturindhold. Påkørselsskader kan være indgang for vednedbrydende svampe, der kan forkorte træernes levetid. Slået græs kan med fordel rives sammen og fjernes.

Fælledgræs på Damhusdæmningen vest slås 1-2 gange årligt (FG2)

På Damhusdæmningens vestlige del slås fælledgræsset 1-2 gange årligt for at forhindre tilgroning. Hvis det rette plantesamfund på sigt indfinder sig, kan området kategoriseres som beskyttet eng. Der har tidligere været frivillige, der har hjulpet med at slå dette areal, hvilket stadig er en mulighed, hvis der er frivillige til opgaven.

Krogebjergparken syd

Generelle retningslinjer for landskab og beplantning i Krogebjergparken Syd

Parken er opbygget som et langt strøg af græs med grupper af træer i samme art og alder, og et langt beplantningsbælte langs åen. I græsset findes grupper af fyrretræer, navr, birk, ask, vingevalnød, platan og ægte kastanje. Området opleves harmonisk og med tydeligt og klassisk parkpræg med det klippede græs.

Der er flest hjemmehørende arter med indslag af eksotiske træarter. Nogle af grupperne trives og står flot, mens andre har nået aldringsfasen og forventes at ville ændre karakter i nærmeste fremtid. I stedet for fældning, kan det vurderes om træets levetid kan forlænges ved at lette vægten ved kronereduktion. Hvis ikke, kan træet stynes for at efterlade stående dødt ved der fremmer biodiversiteten.

Langs åen findes popler og piletræer, hvoraf en del er stynet i 2009. Der er indplantet forskellige eksotiske egesorter i rækken langs åen for 25-30 år siden. Der kan suppleres med egetræer langs cykelstien, når der er plads.

Der er i hele Krogebjergparken mulighed for at sætte mindre, midlertidige folde med græssende dyr med fokus på øget naturpleje. Det kan fx være geder.

Opvækst langs østsiden af cykelstien bør ryddes (FG3)

I de senere år er vegetationen langs østsiden af cykelstien groet for meget til. Der kan derfor ryddes opvækst, så området igen fremstår som fælledgræs. Grupper af soleksponerede brændenælder skal blive stående indtil efter sommeren af hensyn til sommerfuglene.

Rødderne fra de store træer på vestsiden af cykelstien kan være problematiske, da de skaber ujævnheder i asfalten. Når man laver forbedringer af stien, bør man overveje at indlægge et rodvenligt bærelag.

Sandhøjen med blomstrende urter bevares (FG4)

Centralt i den sydlige del af parken er den såkaldte 'sandhøj' med fælledgræs. Her vokser blandt andet urterne gul snerre, harekløver, almindelig røllike, lancet vejbred, mark krageklo og aften-pragtstjerne. Arealet slås 1-2 gange årligt og med opsamling. Det anbefales at denne vegetation gives mere plads.

Pileplantning langs den østlige side af den centrale gangsti fornyes løbende (B9)

Der kan indplantes pil, der ellers vil savnes i parken, når de stynede træer går til. Piletræerne står primært i den sydlige del af parken, hvor de plantes langs gangstiens østlige side.

Der kan skabes kig fra cykelstien ind i parken (B10)

Når man kører på cykelstien, opleves det som at køre i en smal grøn korridor. For at åbne op og give mere luft kan der åbnes i beplantningen med opstamning og fjernelse af mellemlaget, så der opstår kig ind i Krogebjergparken.

Nye træer eller buske kan plantes ind med sigte på at skabe et organisk udtryk (B11)

Langs cykelstien fra Slotsherrensvej mod syd parallelt med åen ligger et monotont græsstykke. Her kan plantes forskellige enkelte træer eller buske ind, det kan for eksempel være eg og slåen, ægte kastanje, kvalkvæd og navr samt andre gengangere fra lundene i Krogebjergparken. Det er også muligt nogen steder at rydde for at skabe indkig mod åen og ind i Krogebjergparken.

Hvis hegnet til Stadionparken fjernes, vil det også være muligt at arbejde med at skabe pletvise åbninger langs cykelstien. Variationen mellem åbne og lukkede grønne kig vil forøge oplevelsesværdien for cyklisterne og styrke sammenhængen til Stadionparken.

Målet er at skabe variation i træarter og i lange og korte kig både ind mod Krogebjergparken og mod Stadionparken.

Det er vigtigt, at der tages højde for HOFORs underliggende ledningsanlæg i dette område, inden det besluttet præcis hvor og hvad, der skal plantes. Træernes rødder må ikke risikere at gøre skade på disse anlæg, og skal derfor udvælges og placeres ud fra denne præmis.

Trærække kan fortsættes langs vestsiden af åen (B12)

Der kan plantes piletræer eller lignende træer, som findes i Krogebjergparken, på Rødovre-siden af åen.

De karakteristiske lunde med samme træart fornyes løbende (B13)

Der skal sigtes mod dynamiske bevoksninger med aldersvariation i lundene, så en ny trægeneration kan tage over for de nu modne træer. Nye træer af samme art plantes ind i lundene, når der er lys og plads til det. Der er mulighed for, at der kan vælges en anden træart end den nuværende, men grupperne skal fremstå med den samme træart, da det er karakteristisk for parken.

Der kan godt forekomme naturlig opvækst af andre arter i busketterne omkring grupperne, men hovedindtrykket af samme art i en gruppe bevares så vidt muligt.

Krogebjergparken nord

Generel udvikling og pleje af bevoksningstyper

Krogebjergparken nord udgøres af et smalt areal med masser af store træer langs Harrestrup Å. Der er tæt krat omkring åen og dens hegn. På gangstien langs nordsiden af åen opstår en oplevelse af at gå i en skov pga. de store træer med tilfældige mellemrum, det spredte busklag og større områder med bunddække af efeu. Denne skov-fornemmelse ønskes bevaret.

I tilknytning til den lange smalle strækning findes en del smalle grønne områder, der fungerer som adgangsarealer.

Det er vigtigt at fastholde det dynamiske udtryk med træer i alle aldre og arter. Derfor skal der plantes ind, når der opstår større huller i beplantningen. Der suppleres med lave træer, buske og lystræarter som eg, elm, pil, poppel, ask, tjørn og liguster, som allerede findes i beplantningen.

Der er i hele Krogebjergparken mulighed for at sætte mindre, midlertidige folde med græssende dyr med fokus på øget naturpleje. Det kan fx være geder.

Beplantning med et naturligt udtryk langs åen (B14)

Der ønskes ikke hækarakter omkring åen. Krattet i hegnet langs åen tyndes/skæres tilbage typisk med 10 % om året at sikre et naturligt udtryk.

Der tyndes ud i træerne for at bevare balancen mellem den tætte skyggegivende skovkarakter med spredte lysninger og kik på tværs af åen mellem stierne.

Dødt ved kan blive liggende eller stående som træruiner langs 'skov-stien' (B15)

Langs 'skov-stien' på den nord-østlige side af åen og langs stien på vestsiden af åen, kan dødt ved som f.eks. kvasbunker, træstykker o.l. blive liggende til gavn for bl.a. pindsvin og insekter. Gamle træer kan blive stående som torsoer.

Langs cykelstien indplantes på sigt mindre træer (B16)

De store træer langs cykelstien mod Rødovre kan erstattes med mindre træer, når de grundet alder og sikkerhedsrisiko skal fjernes. Arealet vurderes meget smalt til store skyggetræer, og derfor indplantes der på sigt mindre træer som tjørn, navr, alm. hæg, femhannet pil og seljepil. De gamle stammer kan placeres i området som sidde- eller klatrestammer, hvor byrumsforvalteren vurderer, at det passer ind.

SKYBRUDSPLANER

I forhold til 2025 vil udformningen af skybrudsprojekterne vil blive mere konkret i de efterfølgende år, og de forventes at blive realiseret fra 2029 og frem. Det er derfor sandsynligt, at projekterne vil blive realiseret indenfor planperioden som for denne plan går frem til 2034. Da det ofte vil være nødvendigt at lave terrænændringer for at realisere skybrudsplanerne, vil en stor del af tiltagene kræve dispensation fra fredningen. Tilladelse ift. fredningen skal vurderes ved det specifikke projekt, når det er nærmere konkretiseret, og hvis nødvendigt, skal der søges dispensation fra fredningen og anden naturbeskyttelse, før det kan realiseres.

Som supplement til Kapacitetsplanen har Københavns Kommune udarbejdet en Helhedsplan for strækningen mellem Krogebjergparken i nord til åens udløb ved Kalveboderne i syd. Helhedsplanens formål er at skabe en god økologisk tilstand i Harrestrup Å, som er kravet i statens vandhandleplan for at leve op til EU's Vandrammedirektiv. I Helhedsplanen er det også et delmål at forbedre biodiversiteten og de rekreative forhold i området. Disse to planer sammentænkes, når projekterne skal realiseres.

Der vil være en omfattende borgerinddragelsesproces og høring i forbindelse med konkretisering af skybrudsplanerne, hvor bl.a. medlemmer af parkbrugerrådet vil blive hørt. Nabokommunerne vil ligeledes blive inddraget.

Kapacitetsprojekt for Harrestrup Å systemet

På baggrund af den forøgede risiko for skybrudssituationer, som den man så i 2011, er ti kommuner langs Harrestrup Ås opland og HOFOR gået sammen om at realisere en sammenhængende Kapacitetsplan, hvor deres spildevandsselskaber, herunder HOFOR, skal håndtere regnvandet og dermed sikre områder i åens opland mod oversvømmelser.

Delstrækningerne i Kapacitetsplanen udføres i forskellige etaper. I Københavns Kommune er en række projekter vedrørende planområdet ved at blive konkretiseret bl.a. i Krogebjergparken Nord. De dele af Kapacitetsplanen, som vedrører Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken Syd er stadig i en splanlægningsfase, og skybrudsplanerne bliver kun overordnet gennemgået i denne udviklingsplan.

Med den fælleskommunale "Kapacitetsplan 2018", har kommunerne og deres forsyningsselskaber forpligtet sig til at sikre arealer omkring Harrestrup Å mod skadevoldende oversvømmelser fra vandløbet. Samlet set skal der gennemføres ca. 20 anlægsprojekter fordelt i oplandet.

Krogebjergparken syd (inkl. arealer i Rødovre Kommune), Damhusengen og Damhussøen udlægges derfor til at kunne bruges som oversvømmelsesområder til forsinkelse af vand. Det betyder, at vandet, når der er skybrud, kan stuve op over brinkkoten i vandløbet og magasineres på de omkringliggende grønne arealer i en kortere periode, så vandet bliver forsinket og ikke ukontrolleret oversvømmer sårbare områder. I Krogebjergparken Nord udvides kapaciteten af åen ved at forhøje brinkerne.

Der er udarbejdet overordnede vurderinger af hvor meget vand, der kan rummes i de udpegede oversvømmelsesområder, når de helt store regnskyl kommer. Områderne vil sjældent blive oversvømmet, hvilket betyder, at ved en 10-års hændelse vil kun mindre dele af områderne stå under vand, og ved en 100-års hændelse vil den fulde kapacitet blive udnyttet. Det vil kun være relativt kortvarigt, at områderne bliver oversvømmet, og derfor vil der ikke blive ændret grundlæggende på, hvordan områderne bruges i dag.

For at kunne bruge områderne til forsinkelse, kan det være nødvendigt at indarbejde en forhøjelse af parkernes terræn, hvor vandet kan holdes indenfor området. Det kan blive nødvendigt både i Krogebjergparken, på Damhusengen og langs dele af Damhussøen. Damhusdæmningen blev forhøjet i den foregående planperiode ifbm. en forbedring af cykel- og gangstien på dæmningen.

Derudover skal der etableres styring for hvert af områderne, der sikrer, at vandet tilbageholdes på oversvømmelsesarealerne. Styringen består i etablering af en overfaldskant i vandløbet, der vil bestemme den højde vandet i oversvømmelsesområderne kan stuve op til, inden det ledes videre. Den endelige udformning af styringerne fastlægges, når projekterne igangsættes.

På Damhusengen kan det være nødvendigt at uddybe den eksisterende grøft, som leder til og fra Harrestrup Å, for at sikre at vandet hurtigt kan løbe væk efter et skybrud.

Damhussøen er indtænkt som et forsinkelsesområde ved skybrud, hvor der kan pumpes ekstra vand ind fra Harrestrup Å eller fra Grøndals Å. Det vil kræve, at der etableres en underjordisk pumpestation ved den eksisterende pumpestation bagved Café Damhuskanten og en ny pumpestation i Grøndalsparken tæt på Ålekistevej.

Under skybrud skal der ledes vand fra Grøndalsparken til Harrestrup Å. Der skal derfor skabes en ny forbindelse til åen langs den sydlige del af Damhussøen. For at lette presset på det nuværende åløb, der løber igennem beboelsesområder i Rødovre, planlægges desuden en ny forbindelse fra Harrestrup Å til den nordlige del af Vigerslevparken langs med Roskildevej i den sydlige del af Damhussøen. Regnvandet føres under Roskildevej ind i Vigerslevparken, som enten får en ny åben grøft eller rørføring, alt efter hvad man kommer frem til som den bedste løsning.

Helhedsplanen for Harrestrup Å

For at sikre at Harrestrup Å kan leve op til EU's Vandrammedirektiv, med krav om god økologisk tilstand, har Københavns Kommune udarbejdet en Helhedsplan for naturgenopretning, der tilgodeser økologien i vandløbet samt biodiversiteten og de rekreative forhold i området. Her er idéen at fjerne de nuværende betonkanter i Harrestrup Å og gøre vandløbsprofilen niveaudelt med mulighed for gangsti og ophold, hvor det er muligt. Åen vil blive bevaret i sit nuværende forløb med mindre slyngninger og vil blive bredere og mere synlig i landskabet (kilde 5).

Litteraturliste

Kilde 1: <https://www.kk.dk/brug-byen/vandet-i-byen/lystfiskeri>

Kilde 2: Afrapportering af § 3 - Registrering i 2012 og plejeanbefalinger for Damhusengen (2012) Care4Nature.

Kilde 3: Damhussøen, Søens miljøtilstand samt plante- og dyreliv 1990-2016 (2017) Udarbejdet for Københavns Kommune af Fiskeøkologisk Laboratorium.

Kilde 4: Kapacitetsplan 2018 for Harrestrup Å Systemet (2019) Udarbejdet af Orbicon for Harrestrup Å Kapacitetsprojektet

Kilde 5: Helhedsplan Harrestrup Å (2013) Udarbejdet for Københavns Kommune af Rambøll og Schønher

Kilde 6: Den Blå By, Vandhandleplan for Københavns Kommune, 2015. Del 1, overfladevand

Kilde 7: Den statslige vandområdeplan 2021-2027. www.mim.dk (vandomraadeplanerne-2021-2027-22-9-2023.pdf)

Kilde 8: Natur-registrering i Københavns Kommune 2022. § 3-registrering udført af WSP

Kilde 9: Flagermusundersøgelse på stier omkring Damhussøen (2022), Amphi Consult

Bilag 1 - Parkbrugerråd for Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken

Af de høringsberettigede parter deltog: Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, Lokaludvalgene i Valby og Vanløse, Rødovre Kommune og HOFOR (tidl. Københavns Energi). Dansk Botanisk Forening og Brønshøj-Husum Lokaludvalg har ikke deltaget i møderne men har fået planen tilsendt i høring.

Som repræsentanter for andre brugere deltog: Foreningen Enggruppen, Damhusengens Bilaug, Københavns Ældreråd og Vanløse IF. Følgende har ikke kunnet deltage i møder, men har fået planen tilsendt i høring: Fritids- og Sejlklubben Damhussøen, Dansk Handicapforbund, Café Damhuskanten, Vanløse FDF, Damhusengen Skole, Foreningen for Hovedstadens Forskønnelse og Cyklistforbundet.

Bilag 2 – Administrative forhold

Beliggenhed og afgrænsning

Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken er en del af den ydre parkring langs kommunegrænsen til Rødovre. Området forbinder Vestvolden i nord med Vigerslevparken, Kalvebod Strand og Valbyparken i syd. Gennem hele parkstrøget løber Harrestrup Å, der har sit udspring i Harrestrup Mose i Albertslund.

Damhussøen, Damhusengen og den sydlige del af Krogebjergparken ligger i bydelen Vanløse, hvor de udgør de væsentligste grønne områder. Den nordligste del af Krogebjergparken ligger i Brønshøj-Husum. Parkerne fungerer også som friareal for beboere i Valby samt Rødovre og Frederiksberg kommuner.

Ejerforhold

Størstedelen af området er ejet og drevet af Københavns Kommune. Den vestlige del af Krogebjergparken nord samt en lille matrikel vest for Damhussøen ligger i Rødovre Kommune. Begge arealer driftes af Københavns Kommune.

I Krogebjergparken Nord er der aftalt en ligelig deling af vandløbsmyndighedsopgaven mellem Rødovre og København.

Islevbro Vandværk (HOFOR) ejer en række matrikler på Rødovre-siden i den nordlige del af Krogebjergparken.

HOFOR Spildevand København ejer matrikel nr. 946 som er en del af den nordlige del af Krogebjergparken.

Grundejerforeningen Slotsherrensvænge ejer matrikel nr. 460 i Husum, som omfatter en del af Krogebjergparken.

Københavns Kommune overtog i 2007 pumpehusgrunden (matrikel nr. 15) ved Damhusdæmningen fra HOFOR.

Fredning

Fredningens omfang fremgår af kort 1.

Damhussøen og Damhusengen er omfattet af "Kendelse om fredning af Harrestrup Å" af 2010, som er en fredning efter naturbeskyttelsesloven. Udviklingsplanen er udarbejdet med hjemmel i fredningens § 4.

Damhussøen og Damhusengen blev fredet første gang den 16. juni 1966. Ved tiltrædelse af den nuværende fredning af Harrestrup Å fra Vestvolden til udløbet (Vigerslevparken, Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken) afsagt d. 29. oktober 2010 ophævedes den tidligere fredning af Damhussøen og Damhusengen af 1966.

Den sydlige del af Krogebjergparken grænser op til fredningen af Stadionparken i Rødovre Kommune af 20. august 1998.

Fredningens formål fremgår af fredningens § 1 og beskrives som følgende: "At sikre parkerne som sammenhængende, rekreative grønne områder, og at muliggøre en forbedring af deres biologiske, landskabelige og rekreative værdier under hensyntagen til den historiske baggrund for områdernes nuværende udformning samt at muliggøre en forbedring af biodiversiteten i områderne." Fredningsbestemmelserne regulerer bl.a. mulighederne for byggeri og andre indgreb i området, og den sikrer offentlighedens adgang til området. Fredningsnævnet kan dispensere fra fredningsbestemmelserne, hvis det der er søgt om, ikke strider mod fredningens formål.

Naturbeskyttelse

Naturbeskyttelseslovens § 3 - Beskyttede naturtyper

Beskyttelsesforholdene fremgår af kort 6 og 7.

Harrestrup Å, Damhussøen og dele af Damhusengen er omfattet af de generelle beskyttelsesbestemmelser i Naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttede naturtyper

De generelle bestemmelser i Naturbeskyttelseslovens § 3 forbyder aktive tilstandsændringer af bestemte naturtyper: Vandløb, søer og vandhuller, moser, ferske enge, heder, overdrev, strandenge og strand-sumpe. Kommunen kan dispensere fra § 3, men kun hvis der gør sig særlige omstændigheder gældende. Retspraksis på området er restriktiv. § 3-områder udpeges ikke permanent. Naturbeskyttelseslovens § 3 gælder i stedet alle områder, som til enhver tid lever op til betingelserne for at være omfattet af beskyttelsen. Et konkret område kan således vokse sig både ind og ud af beskyttelsen.

De § 3-beskyttede naturtyper, som på nuværende tidspunkt findes i planområdet, omfatter ferske enge, søer og vandløb.

Ferske enge: Ferske enge defineres som en lysåben naturtype på fugtig, ikke-saltpåvirket bund domineret af urter. Naturengen kan være let drænet, men er i øvrigt uden anden landbrugspåvirkning end græsning eller høslæt, mens kulturengen er tydeligt påvirket af omlægning, dræning og gødsning.

Søer: Søer defineres som alle søer over 100 m² med et naturligt dyre- og planteliv, herunder også menneskeskabte eller modificerede søer, som f.eks. Damhussøen.

Vandløb: Vandløb udpeges til forskel fra de øvrige § 3-naturtyper permanent af staten. Beskyttelsen mod tilstandsændringer gælder ikke for sædvanlig vandløbsvedligeholdelse. Vandløb er også reguleret af vandløbsloven.

Naturbeskyttelseslovens §§ 16 og 18 - Beskyttelseslinjer

Beskyttelsesforholdene fremgår af kort 6 og 7.

Damhussøen er beskyttet med en søbeskyttelseslinje, jf. Naturbeskyttelseslovens § 16, stk. 1.

Harrestrup Å er beskyttet med en åbeskyttelseslinje, jf. Naturbeskyttelseslovens § 16, stk. 1.

Sø- og åbeskyttelseslinjen har til formål at sikre søer og åer som værdifulde landskabselementer, og som levesteder og spredningskorridorer for plante- og dyreliv. Indenfor sø- og åbeskyttelseslinjen må der ikke placeres bebyggelse, campingvogne og lignende, foretages beplantning eller ændringer i terrænet. Ved tvivlsspørgsmål henvises til Byggemyndigheden.

I forlængelse af Vestvolden, er den nordlige del af Krogebjergparken omfattet af fortidsmindebeskyttelseslinje, jf. Naturbeskyttelseslovens § 18, stk. 1.

Fortidsmindebeskyttelseslinjen har til formål at sikre, at fortidsmindeminder, beskyttet efter bestemmelserne i museumsloven, bevares som værdifulde landskabselementer. Indenfor arealet må der ikke foretages ændringer i tilstanden, etableres hegn, placeres campingvogne og lignende.

Kommunen kan dispensere fra sø- og åbeskyttelseslinjen, jf. Naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 1. Kommunen kan i særlige tilfælde dispensere fra fortidsmindebeskyttelseslinjen, jf. Naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2, da retspraksis er restriktiv indenfor § 18 områder.

Artsfredningsbekendtgørelsen

Af artsfredningsbekendtgørelsens § 6 fremgår det, at kolonirugende fugles redetræer ikke må fældes i perioden 1. februar – 31. juli samt at hule træer og træer med spættehuller ikke må fældes i perioden 1. november – 31. aug.

Bilag IV-arter

De såkaldte bilag IV-arter (navnet henviser til arter på habitatdirektivets bilag IV) er beskyttede på individniveau, samtidigt med at som deres yngle- og rastesteder er beskyttede. Beskyttelsen er skrevet ind i en række forskellige paragrafer i forskellige love, herunder den ovenfor nævnte artsfredningsbekendtgørelse. Beskyttelsen af et enkelt levested kan tilsidesættes, hvis der ved hjælp af afværgende foranstaltninger kan sikres, at det samlede leveområdes økologiske funktionalitet ikke forringes.

Bilag 3 - Kommunale og statslige planer, strategier og politikker

Planloven og lokalplaner

Hele området ligger indenfor byzone i planloven og der findes ingen lokalplaner indenfor området.

Kommuneplan 2019 (KP19)

I kommuneplan 2019 er hele området udlagt som grøn bykile. Damhussøen og Damhusengen er udlagt til eksisterende naturområder og hele Krogebjergparken er udlagt til eksisterende økologiske forbindelser.

Om naturområder: Tilstanden i de udpegede naturområder, herunder de potentielle naturområder, som vist på kortet må ikke ændres, hvis dette i væsentlig grad forringer deres naturværdi eller deres sammenhæng med andre udpegninger i Grønt Danmarkskort eller hvis det umuliggør forbedringer heraf. Ændringer i områderne kan dog ske i overensstemmelse med gældende bestemmelser i en fredning, pleje-/udviklingsplan eller lokalplan.

Om økologiske forbindelser: De udpegede økologiske forbindelser, herunder de potentielle økologiske forbindelser, som vist på kortet, må ikke skæres over af barriereskabende nyanlæg, indskrænkes væsentligt eller i øvrigt forringes for så vidt angår deres biologiske værdi eller deres sammenhæng med andre udpegninger i Grønt Danmarkskort, uden at der sikres kompenserende foranstaltninger. Ændringer i de økologiske forbindelser kan dog ske i overensstemmelse med gældende bestemmelser i en fredning, pleje-/udviklingsplan eller lokalplan.

Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken er udpeget som et O1 område under arealer for institutioner og fritidsområder (O). O1 områder beskrives som områder der anvendes til sports- og fritidsanlæg, parker, herunder forlystelsesparker, legepladser, kirkegårde, naturområder, kolonihaver samt de til områderne hørende drifts- og servicefunktioner. Faciliteter og service for publikum, herunder serviceerhverv der understøtter publikumsbenyttelsen, skal indpasses under hensyn til helheden,

For alle områderne er desuden tilføjet: Der kan inden for området etableres en forsinkelsesplads til midlertidig opmagasinering af vand jf. kommunens skybrudsplan. Forsinkelsespladsens funktion kan integreres med andre funktioner og dens areal kan udgøre del af friarealet.

Kommuneplan 2024 (KP24)

I denne nye kommuneplan gælder fortsat, at hele området er en grøn bykile samt at Damhussøen og Damhusengen er udpeget som eksisterende naturområder, mens hele Krogebjergparken er udpeget som eksisterende økologiske forbindelser.

Bydelsplaner

Vanløse Lokaludvalg har vedtaget en bydelsplan for 2023-2026, hvor der også indgår visioner for bl.a. Damhusengen. Herunder ønsker man at øge biodiversiteten og at etablere bedre læringsmuligheder om natur, herunder muligheden for at anlægge en natur- og miljøstation i de naturnære omgivelser ved Damhusengen/Damhusdæmningen.

Statslig vandområdeplan 2021-2027 og kommunal vandhandleplan 2015

Damhussøen og Harrestrup Å indgår i den statslige vandområdeplan 2021-2027 (Kilde 7), som indeholder bindende krav om, at der inden 2027 skal ske væsentlige reduktioner af opspædet spildevand til Harrestrup Å fra de tilstødende bydele i Rødovre og København.

Borgerrepræsentationen har i 2015 vedtaget en kommunal vandhandleplan (Kilde 6: Den Blå By, 2015), der ligeledes stiller bindende krav til vandområdenes fremtidige tilstand. Harrestrup Å opstrøms Slotsherrensvej er i vandhandleplanen kategoriseret som stærkt modificeret vandløb med status af ringe økologisk potentiale. Fra Slotsherrensvej til udløbet i Kalveboderne er åen kategoriseret som vandløb med blød bund, hvor tilstanden er ukendt. Miljømålene for åen er, at den skal opnå god økologisk tilstand senest i 2027.

Forbedret miljøtilstand skal primært opnås ved at begrænse overløb fra kloak til Harrestrup Å. Dernæst skal fliserne fjernes og vandløbet lægges i dobbelt- eller trippelprofil. Denne indsats koordineres med klimatilpasningsplanerne for området.

Biodiversitetsstrategi København 2022-2050

Biodiversitetsstrategi København for 2022-2050 blev vedtaget i marts 2023.

Strategien, med tilhørende handlingsplaner, skal sikre, at København i 2050 har en højere biodiversitet med flere levesteder for vilde dyr, svampe og planter, og at alle københavnere har adgang til natur i deres nærområde, der er med til at sikre fysisk og mental sundhed og trivsel.

Damhussøen og Damhusengen er i Biodiversitetsstrategien udpeget som et område, hvor naturen og naturoplevelsen skal være i fokus. Krogebjergparken er udpeget som en grøn forbindelse.

I Biodiversitetsstrategien er der udpeget 10 fokusarter hvor flere arter er relevante for planområdet. Fokusarterne er: Brunflagermus, skovblåfugl, stenhumle, stor flagspætte, pindsvin, gråspurv, sekspletet køllesværmer, mursejler, lille vandsalamander og aurora.

Forvaltningsplan for flagermus

Københavns Kommune har i 2022-2023 fået udarbejdet en forvaltningsplan for flagermus med udgangspunkt i forekomst af brunflagermus i Fælledparken. Planen kan

også bruges til opretholdelse af den økologiske funktionalitet for andre træboende flagermus i andre dele af Københavns Kommune. Planen har tre hovedpunkter, som alle afhænger af en vedvarende registreringsindsats, der har til formål at identificere relevante træer.

- Fokus på flagermustræer i forvaltning og drift
- Livsforlængende pleje af flagermustræer
- Skabe fremtidige flagermustræer

Strategi for bynatur i København

Strategien blev implementeret i maj 2015. Indarbejdelse af strategien i udviklingsplanen er et led i kommunens arbejde for et grønnere København. Planens visioner er, at skabe mere bynatur og øge kvaliteten af bynaturen i København.

Begrebet 'bynatur' er i strategien en fælles betegnelse for alle levende væsner og vækster, som lever og findes i byen. Strategien opererer med de tre overordnede typer af grønne rum i byen, hvori bynaturen findes. De tre typer er 'By- og gaderum', 'Parker og kirkegårde' og 'Naturområder'. Desuden er der defineret fem kvalitetsparametre: Biodiversitet, klimatilpasning, funktionalitet, rumlighed og plejeindsats.

Damhussøen, Damhusengen og Krogebjergparken ligger i spændingsfeltet mellem kategorierne 'Parker og kirkegårde' og 'Naturområder', da området kan beskrives som en slags mosaik af både rekreative arealer og mere autentiske naturområder med vilde planter og dyr, urter o.l. Strategi for bynatur beskriver: "I naturområder skal biodiversiteten være høj. Der skal være stor variation af arter og levesteder. Naturområder skal bestå af hjemmehørende arter. Vildhed, kontinuitet og autenticitet skal være i fokus. I parker, på kirkegårde samt i by- og gaderum kan biodiversiteten være lavere, og vi kan anvende eksotiske arter og kultiverede planter, der tilgodeser funktionelle og æstetiske krav."

Københavns Kommunes Træpolitik 2018-2025

Københavns Kommune vedtog i 2016 en træpolitik med det formål at sikre en prioritering af både nye og eksisterende sunde træer i København, dog uden at det hindrer en udvikling af byen. Principperne i træpolitikken medtænkes i planerne for beplantningsudvikling i planområdet.

Træpolitikken fem principper:

- Princip #1: Eksisterende træer skal som hovedregel bevares
- Princip #2: Særligt værdifulde træer i København skal udpeges og bevares
- Princip #3: Der skal plantes flere træer i København

- Princip #4: Der skal sikres gode vækstvilkår for både nye og eksisterende træer i København
- Princip #5: Der skal sikres et varieret træartsvalg i København

En undtagelse fra princip #1 er, at træer, der kan udgøre en risiko for borgere, kan fældes. Eksisterende træer, der fældes, skal erstattes, med mindre det ikke er fysisk muligt.

Bilag 4 - Retningslinjer for arrangementer og aktiviteter

Retningslinjer for løbende aktiviteter	
Fiskeri	Fiskeri må kun foregå ved de tre afmærkede fiskepladser og i perioden 1. maj – 28. februar. Yderligere retningslinjer kan læses på Københavns Kommunes hjemmeside: https://www.kk.dk/brug-byen/vandet-i-byen/lystfiskeri (Kilde 1).
Badning og sejlads	Badning i Damhussøen er ikke tilladt. Fritids- og Sejlklubben Damhussøen har tilladelse til at sejle i den nordlige ende af søen og ned til Roskildevej. Sejlerne skal holde god afstand til fugleørerne særligt i ynglesæsonen fra midt april - midt juni. Sejlads i forbindelse med miljø- og naturovervågning, undervisningsbrug samt pleje af området kan ske efter tilladelse fra Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen. Øvrig sejlads er ikke tilladt.
Hunde	Hunde er velkommen i området, men skal føres i snor undtagen i det afmærkede hundefritløbsområde.
Boldspil	Vanløse IF har aftale om at benytte afmærkede boldarealer til organiseret fodbold. Uorganiseret boldspil kan foregå på de resterende brugsplæner og på de afmærkede boldbaner, når Vanløse IF ikke benytter disse.
Udeservering	Café Damhuskanten har tilladelse til udeservering hele året.
Trafik	Cykling må kun ske på de stier, der er udlagt som cykelstier i udviklingsplanen. Motoriseret kørsel er kun tilladt i forbindelse med driften af området. Personer med fysisk handicap kan benytte eldrevet køretøj. Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen, Bygge-, Parkerings- og Miljøforvaltningen kan i enkeltstående tilfælde give tilladelse til motoriseret kørsel i området, eller tilladelse kan opnås i forbindelse med en arrangementstilladelse.

Retningslinjer for arrangementer, filmoptagelser og lignende

Afholdelse af større arrangementer, offentlige arrangementer, filmoptagelser og lignende kræver tilladelse fra Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen. Tilladelsen søges via Københavns Kommunens hjemmeside www.kk.dk/arrangementer. Arrangementerne vurderes i forhold til fredningen og hvis relevant også i forhold til naturbeskyttelseslovens § 3. Desuden vurderes i forhold til områdets bæreevne, hvad angår antal mennesker og mulighed for transport til og fra arrangementet. Al form for salg forudsætter også en

tilladelse, som ligeledes søges på www.kk.dk/arrangementer. Desuden gælder følgende betingelser:

- Et arrangement skal være fuldt tilgængeligt, derfor må der ikke tages entre og arrangementet må ikke kun være for en begrænset kreds, men skal være åbent for alle.
- Et arrangement uden naturindhold skal som udgangspunkt henvises til brugsplænen mellem Harrestrup Å og Damhussøen (BP2 på kort 3) eller til andre steder i byen uagtet lokal forankring.
- Der gives ikke tilladelse til arrangementer, hvis primære formål vurderes at være markedsføring.
- Tilladelse til brug af forstærket lyd vil kræve en særlig individuel vurdering af grundejer.
- Arrangementer må på ingen måde have en karakter, der gør at området og naturen lider skade eller vil forårsage varige ændringer på naturen og terrænet. Dvs. der må ikke hænges effekter i træer og buske og stikkes effekter i jorden uden en forudgående aftale med "Arrangement og Gadesalg" og byrumforvalter – begge i Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen.
- For at begrænse skader på underlag og beplantning skal motoriseret kørsel foregå på stierne og ved benyttelse af køreplader og græsdæk, medmindre andet er aftalt med "Arrangement og Gadesalg" og byrumforvalter. Arrangøren har ansvaret for at udlægge køreplader.
- For at begrænse skader på træer er al motoriseret kørsel i træernes drypzone forbudt. Her må heller ikke placeres containere, vogne eller lignende konstruktioner.
- Udstyr, inventar og konstruktioner, der er nødvendige for arrangementet, må ikke placeres på arealet uden for den i arrangementstilladelsen aftalte tidsperiode.
- Arrangementer skal vurderes i forhold til at både flora og fauna har brug for normal døgnrytme.
- Arealet skal efterlades, som det blev modtaget. Husk reetablering.

Naturture, bl.a. afholdt af Vanløse Lokaludvalg, opfylder ovennævnte betingelse og kan derfor tillades. Det årlige Skolernes Motionsdag og afholdelse af Skt. Hans bål på vestsiden af den sydlige del Damhusengen kan fortsat tillades.

Bilag 5 - Analyse af Damhussøen, Damhusengen, Krogebjergparken

LANDSKAB

Damhussøen

Damhussøen ligger bag lave diger med promenadestier og høje træer. Bredderne er stejle og utilgængelige, mens små øer bryder vandfladen. Søen tilbyder lange kig, hvor byen ses i horisonten, indrammet af træer og haver.

Damhusengen

Det åbne landskabsrum på 1200 x 300 m kontrasterer byens tæthed. Beplantning i kanterne fremhæver engens rummelighed.

Krogebjergparken

I syd opdeler en midtersti rummet i to smalle sektioner, mens norddelen følger Harrestrup Å omgivet af skovagtig beplantning.

Harrestrup Å

Åen løber 3-4 m under terræn, skjult bag buskadser og hegn, men åbner sig ved Damhusengen, hvor den løber vestpå langs Damhusdæmningen.

NATUR

Fugle

Damhussøen og Damhusengen er blandt Københavns vigtigste fuglelokaliteter, med Damhussøen som et nationalt vigtigt rastested for mange andefugle. I sidstnævnte er det i vinterhalvåret muligt at se lille skallesluger, stor skallesluger, pibeand og krikand, og det er især også om vinteren, at skeand kan ses. Den meget almindelige gråand kan derimod opleves hele året ligesom hvinand, troldand og taffeland. Hvinand er i de seneste år også set med unger i søen, men det er uvist, hvor den har ynglet. Andre vandfugle som blishøne og grønbenet rørhøne raster i søen hele året, enkelte år ses endda nogle få ynglepar, og også lille lappedykker og toppet lappedykker kan ses hele året og ikke mindst knopsvane, som ses i stort antal.

I 2010 dannedes den første skarvkoloni i Damhussøen, og sidenhen er antallet af reder steget til 295 i 2024. Hele året ses også et betydeligt antal af forskellige måger, men især hættemåge, stormmåge og sølvmåge.

Fælles for Damhusengen og området rundt om Damhussøen er, at det stort set er de samme fuglearter, som kan ses her. Det drejer sig til eksempel om musvit, blåmejse, gransanger, korttået træløber, stillits, sjagger, stær, allike og krage. Også nogle enkelte viber er registreret begge steder. Der er siden 2015 registreret enkelte ynglepar i den sydlige del af Damhusengen, men de har ikke haft succes de sidste par år.

I Krogebjergparken ses knapt så mange forskellige fuglearter. Det er primært de samme arter, der lever i træer, buske og på plæner, og som også ses på Damhusengen. Undtaget

herfra er dog isfuglen, som jager småfisk, insekter og krebsdyr fra udkigsposter langs Harrestrup Å. Den blev første gang registreret her i 2009, og ses stadig af og til.

I alt er registreret 198 arter i og omkring Damhussøen, 129 arter på Damhusengen og 84 arter i Krogebjergparken.

Anbefalinger for fugle

For at give især andefuglene bedre ynglemuligheder bør den store eksisterende fugleø i søens nordlige del sikres mod erosion. Her kan også opsættes redekasse til hvinand. Langs søbredden bør der skabes lavvandede områder og rørskov. Der bør også opsættes flere redekasser, bl.a. til stære, som er gået kraftigt tilbage i de senere år. Gamle træer er også gode at bevare til redebygning. Busk- og kratbeplantning, der får lov til at passe sig selv, kan også være til gavn for fuglene.

Armensk brombær bør forhindres i at vokse ud over Harrestrup Å af hensyn til isfuglen. Isfuglen har brug for lavthængende grene langs åens bredder. Men tæt vækst hen over den centrale del af åen, der typisk består af brombærgrene, som har grebet fat i den øvrige vegetations grene og vokser nedad mod åen, hindrer udsynet over åen

Fisk

Fiskebestanden i Damhussøen er blevet undersøgt siden 1991. Fiskebestanden har alle årene være domineret af aborre og suder med skalle og gedde som næstmest betydende arter. Efter de gentagne tilfælde af fiskedød før 1970 er brasenen forvundet, og bestanden har været præget af en talfattig bestand af skaller og en dominerende bestand af aborrer og store sudere. I 2011 konstateredes, at skallen og karudsen var forsvundet, og bestanden af suder var mindre end tidligere. I 2016 (kilde 3) blev der lavet endnu en undersøgelse, hvor det kunne konstateres at aborren var den mest talrige fisk, og at geddernes biomasse var forøget væsentligt. I 2013 fandt man en del ål.

Den seneste undersøgelse er fra 2020, hvor der udelukkende blev fanget aborrer, suder og gedder.

Flagermus ved Damhussøen

Alle flagermus er beskyttede i henhold til Habitatdirektivets artikel 12 og bilag IV, som gælder for både individer og deres yngle- og rastesteder. I forbindelse med forundersøgelser til mulig belysning langs Damhussøen i 2022 blev der registreret seks flagermusarter: Dværgflagermus, Brunflagermus, Vandflagermus, Sydflagermus, Trolldflagermus og Skimmelflagermus. Der blev ikke observeret ynglende eller rastende flagermus. Brunflagermus er en fokusart i biodiversitetsstrategien.

Betydning af Damhussøen for flagermus

Damhussøen er forbundet med store grønne områder som Vigerslevparken,

Grøndalsparken og Damhusengen, hvilket gør området til et vigtigt forbindelsespunkt for flagermus. Søen fungerer som et væsentligt fødesøgningsområde, hvor forskellige flagermusarter udnytter forskellige højder og nicher, såsom vandflagermusene nær vandfladen og brunflagermusene i det åbne luftrum.

Træer som levesteder for flagermus

Træerne omkring Damhussøen tilbyder relevante strukturer for flagermus, såsom brækkede grene, råd huller, revnet bark og hule områder i stammen. Disse steder bruges til at hvile, yngle og overvintre. Hvilke træer flagermusene bruger, kan ændre sig over tid.

På kortet herunder ses, hvor de forskellige arter af flagermus blev registreret i 2022:

Flagermusregistreringer foretaget sen nat/tidlig morgen i 2022.

Fra kilde 9 (figur 7)

Orange (PIPY) = Dværgflagermus, gul (NYNO) = Brunflagermus, grøn (MYDA) = Vandflagermus, turkis (EPSE) = Sydflagermus, blå (PINA) = Trolldflagermus og pink (VEMU) = Skimmelflagermus

Insekter

Damhusengen og Damhussøen tilbyder et fugtigt miljø med blomster og urter, der er ideelt for insekter som sommerfugle, møl og spindere. Aurora og skovblåfugl, som er fokusarter fra biodiversitetsstrategien, er fundet i området, men kun i små mængder. Aurora lægger æg på planter, der tilhører korsblomstfamilien fx løgkarse, engkarse, kalkkarse og gåsemad. Skovblåfuglens larver lever af blomstrende buske som vrietorn.

Der er også rapporteret enkelte fund af andre dagsommerfugle bl.a. lille og stor kålsommerfugl, sørgekåbe, tidselsommerfugl, dagpåfugleøje og nældens takvinge. Kålsommerfugle begunstiges ved at tillade forekomst af agersennep og vejsennep. Tidselsommerfuglen har især behov for tidsler, men har også gavn af andre kurveblomster (fx knopurt, hjortetrøst). Både dagpåfugleøje og nældens takvinge har behov for brændenælde til at lægge æg og udvikling af larver. Den voksne dagpåfugleøje suger nektar fra mirabel og hjortetrøst, mens nældens takvinge får nektar fra bl.a. bellis og følfod. Begge sommerfuglearter suger om foråret nektar i piletræer. Der er også observationer af sjældne møl som *Acleris lorquiniana* og *Aritotelia subdecurtella*, begge knyttet til vådområder og urten kattehale.

Sekspletet kølesværmer og stenhumle er også fokusarter, men ikke registreret i området. Sekspletet kølesværmer har behov for relativt store arealer med bl.a. kællingetand, hvor det er vigtigt, at ikke hele vegetationen slås samtidigt. Men også tidsler og blåhat er vigtige som nektarkilde, hvilket også gælder for stenhumle. Dennes forekomster er også afhæng af, at der huller i jorden, fx forladte fuglereder og musehuller og lignende, hvori den kan bo. Generelt gælder, at når der etableres egnede forhold for fokusarter, bliver forholdene også forbedret for mange andre dyrearter, som har samme krav til deres levesteder.

Damhussøen og Harrestrup Å

Damhussøen har et overfladeareal på 46 ha og en middeldybde på 1,85 m. Søens vandstand reguleres gennem oppumpning af vand fra Harrestrup Å via en pumpestation i Damhusengen og sker i henhold til det nye fælleskommunale vandløbsregulativ for Harrestrup Å-systemet fra 2023. Vandet består af cirka 2/3 fra Harrestrup Å og 1/3 fra regnvand. Søen taber betydelige vandmængder gennem nedsivning i søbunden, og vandet udskiftes løbende. Ved forhøjet vandstand i Damhussøen kan De Indre Søer tilføres vand via en sluse ved Ålekistevej, men denne mulighed er ikke blevet brugt siden 2010.

Damhussøens miljøtilstand er blevet overvåget siden 1990, og søen har historisk været artsfattig og næringsrig. I 1980'erne begyndte højere planter som vandpest at indfinde sig. Fra 1990-2003 blev fosforbelastningen halveret, hvilket forbedrede økologien. I 2015 og 2016 forværredes tilstanden, hvilket resulterede i uklart vand og algevækst, forårsaget af høje mængder fosfor og kvælstof. Indholdet af disse to næringsstoffer er stadig højt, og sigtdybden har i de senere år været ret svingende mellem 2 og 1 meter med laveste værdier om sommeren. Til trods for dette har vandets indhold af klorofyl næsten alle år været relativt lavt, hvilket er et billede på, at indholdet af alger er relativt begrænset. Samlet set er Damhussøen stadig en af Københavns reneste søer.

Svingningerne i vandkvaliteten kan skyldes næringsindholdet i vandet fra Harrestrup Å, hvor der arbejdes på at rense vandet bedre og begrænse overløb fra kloakker. Skarvkolonien, som har etableret sig i området siden 2010, tilfører også store mængder

fosfor til søen gennem deres fækalier. I 2024 blev der registeret 295 skarvreder, hvilket er 31 mere end i 2023, og svarer til en betydelig årlig belastning på ca. 97 kg. Skarvernes tilstedeværelse er dog et naturligt forekommende fænomen, og som sådan en del af den naturlige baseline, i modsætning til de øvrige faktorer, som er menneskeskabte. Et eksempel på dette er bestanden af galizisk sumpkrebs, en introduceret, invasiv art, som kan have negativ indflydelse på søen, da den både spiser smådyr og planter, der hjælper med at holde algerne nede og opretholde iltforholdene i søen (se afsnittet "Invasive og problematiske arter"). Fuglefodring kan også være et problem.

Andre vådområder:

100-års grøfterne

Langs Damhussøens østsiden og Damhusengen løber 100-årsgrøften, og på vestsiden af Damhusengen findes en tilsvarende grøft, som markerer grænsen til Rødovre Kommune. Grøften er dyb og bred fra Ålekistevej til Damhusdæmnings udmunding, og den har et sluseudløb under Ålekistevej til Grøndalsåen. På strækningen fra Hyltebjerg Allé til Jyllingevej er grøften mindre dyb og bred. I 2022 blev der anlagt dræn under Damhusengens vestlige fodboldbane, som afleder vand til 100-årsgrøften på den østlige side.

Vådområdet på Damhusengen

I den sydligste del af Damhusengen opstår et vådområde om vinteren, som forbliver vådt frem til foråret. Der er to drænudløb til Harrestrup Å i denne del, hvoraf det største udløb leder vand fra en central grøft til åen. Et mindre udløb stammer fra et gammelt dræn fra 1950'erne. Der er behov for mere viden om afledningen af vand fra engen for at kunne styre vandstanden optimalt.

Damhusengens engområder

Damhusengen kan opdeles i en nordlig og sydlig del.

Den sydlige del af engen er våd i vinterhalvåret og domineret af bredbladede urter og halvgræsser. Her er fundet 41 arter, herunder stjernearter som glanskapslet siv og engkarse, samt problemarter som ager-tidsel og almindeligt rapgræs. Naturtilstanden er moderat.

Den nordlige del af engen er tørrere og domineret af høje græsser, men har også fugtige områder med bredbladede urter og halvgræsser. 58 arter er registreret, herunder stjernearten græsbladet fladstjerne og problemarter som kruset skræppe og ager-tidsel. Naturtilstanden vurderes som ringe.

Træer, buske og krat

Mange af træerne langs Damhusengen og Damhussøen er meget gamle og blev plantet i 1930'erne efter en plan udarbejdet af Jacob Bergmann. Bergmann, som var funktionalist, anlagde trægrupper langs områdets kant og etablerede cykel- og gangstier, som giver en oplevelse af at bevæge sig mellem åbne og lukkede områder med kig til engen. Træerne, der blev plantet, omfattede både hjemmehørende arter som eg, pil og birk samt ikke-hjemmehørende arter som *fraxinus americana* (amerikansk ask) og flere poppelarter som balsampoppel og kinesisk poppel. I 1952 blev beplantningen suppleret med popler på begge sider af engen. Mange af de oprindelige træer væltede i stormen 1968, og i 2010 blev de store piletræer beskåret af sikkerhedshensyn.

Der har været stor forskel på beplantningen på øst- og vestsiden af engen. På Rødovre-siden findes flere trærækker med eg, pil og rødelf samt en birkelund mod nord. Vanløsesiden havde oprindeligt en enkelt række hvidpil mod engen. Langs åen står ask, tjørn, ahorn, valnød og hassel. Krogebjergparken syd har et åbent parkrum med trægrupper af arter som fyr, birk, ask og vingevalnød. Den nordlige park er kendetegnet ved store egetræer, der skaber en skovagtig atmosfære langs stien.

Invasive og problematiske arter

- Sildig gyldenris: En stærkt uønsket invasiv plante, der breder sig hurtigt på lysåbne enge og forhindrer andre planter i at vokse. Den er blevet fjernet fra Damhusengen, men kan sprede sig fra Harrestrup Å.
- Vild pastinak: En invasiv plante, der trives i den nordlige del af Damhusengen. Den giver hududslæt.
- Japansk Pileurt: En invasiv plante som er meget svær at bekæmpe pga. sit omfattende rodnet. Den findes langs Damhussøen og Harrestrup Å, og kræver intensiv bekæmpelse.
- Kæmpebjørneklo: En invasiv art, der fortrænger andre planter og dyreliv. Fundet langs Damhussøen og Harrestrup Å, og der udføres målrettet bekæmpelse i kommunen.
- Armensk Brombær: En flerårig busk, der er hurtigt voksende, og derfor kan brede sig hurtigt på andre planters bekostning. Den er hjemmehørende i Kaukasus, men er oprindeligt dyrket hos os, hvorfra den har spredt sig. Den er især et problem langs Harrestrup Å.
- Skyrækker. Et træ der siden august 2019 har været udpeget som invasiv. Træet må ikke plantes og forvaltningen er forpligtet til at forhindre den i at sprede sig, når den først er opdaget. Den spreder sig ved hjælp af både frø og rodskud. Beskæring eller fældning resulterer i at den danner nye skud fra rødderne, hvilket gør den svær at komme af. Håndtering af skyrækker fremgår Klima-, Miljø- og Teknikforvaltningen administrationsgrundlag.

- Skovranke er ikke hjemmehørende i Danmark, men er vildtvoksende i bl.a. Syd- og Mellemeuropa. Den står ikke på Miljøstyrelsens liste over invasive arter, men må i Københavnsområdet betragtes som en ikke ganske harmløs art. Den har bredt sig flere steder især langs Harrestrup Å og bør holdes nede ved beskæring, inden den sætter frugter i efteråret.
- Gold byg og gold hejre: Spredt langs villaveje og Damhusengen, især problematisk for hunde.
- Galizisk sumpkrebs: En uønsket art i Damhussøen, der truer biodiversiteten ved at udkonkurrere den oprindelige flodkrebs og påvirke både planter og dyr i søen. Antallet er dog faldet fra 60.000 individer i 2017 til anslået 8000 individer i 2024. Det kan der være flere årsager fx krebspest, intern konkurrence eller at de i større grad er blevet spist af fugle og rovfisk.

BEVÆGELSESMØNSTRE OG TRAFIK

Damhussøen

Søen kan omkranses til fods og på cykel, og i 2022 blev Damhusdæmningen udvidet med bedre plads og to opholdsplatforme. På vestsiden løber Vigerslevrutens grønne cykelrute, mens bænke langs Vanløse-siden giver plads til udsigt. Adgang er begrænset fra syd på grund af trafikerede veje, og trapper udfordrer bevægelseshæmmede, som kun kan tilgå stierne fra Damhusdæmningen eller større veje.

Damhusengen

Stier krydser engen, herunder Albertslundruten og Grøndalsruten, men de sydlige stier bliver våde om vinteren. Fra øst hindrer åens bevoksning udsigt over engen, og gangbesværede har begrænset adgang grundet stejle skrån timer og trapper.

Krogebjergparken syd

Stier adskiller gang- og cykeltrafik og forbindes af en bro over åen. Få adgange og afskærmning mod Stadionparken gør stien mest egnet til transport.

Krogebjergparken nord

Cykelstien løber vest for åen og gangstien øst for. Her findes fire broer, som forbinder de to sider af Harrestrup Å.

KORT HISTORISK RIDS

Damhussøen og Damhusengen er skabt på et tidligere lavtliggende mose- og engeområde, som i perioder var dækket af vand. Gennem området løb en naturligt slynget å, som fik tilført vand fra våde arealer længere mod nord. På engene græssede kreaturer fra de omkringliggende gårde i Vanløse og Rødovre. På de mere våde områder havde kongemagten og senere professorerne på Københavns Universitet ret til fiskeri og rørhøst.

I middelalderen blev vandet opdæmmet på det sted, hvor Roskildevej ligger i dag, så der skabtes et vadested. Omkring 1621 blev vadestedet afløst af en egentlig dæmning, hvorpå kongevejen mellem Roskilde og København blev anlagt. Kun den kongelige familie og personer, knyttet til hoffet, måtte benytte vejen. Som følge af dæmningen blev vandet opstuvet, og der dannedes en permanent sø kaldet Langvaddam. Søen fik afløb mod øst gennem Grøndalsåen, hvorfra vandet løb videre via Ladegårdsåen dels til de lavvandede områder, der siden hen blev til De Indre Søer, dels til voldgraven i fæstningen omkring København. Søen bidrog også til Københavns drikkevand helt frem til 1891.

Kongen ansatte en opsynsmand med bolig ved søens sydvestlige hjørne. Han skulle holde opsyn med færdslen på kongevej. Opsynsboligen fik navn efter søen og kaldtes for Langvaddamhuset, der senere forkortedes til Damhuset. Siden hen skete det modsatte, at Damhuset gav navn til søen, som derved fik sit nuværende navn.

I 1664 gravede bønderne en afvandingsgrøft fra landsbyen Harrestrup til den nordlige del af søen. Grøften skulle bortlede vandet fra de alt for våde enge, så afgrøderne på bøndernes marker ikke blev ødelagt. Grøften blev senere til en del af Harrestrup Å.

Først i 1810 fik Københavns Kommune ejendomsret til Damhussøen, da Vandkommissionen, som havde ansvaret for vandforsyningen til København, overtog søen. For bedre at styre vandet blev der i 1848-49 gravet grøfter og anlagt dæmninger omkring søen, bl.a. dæmningen, som i dag adskiller søen og engen. Samtidig blev søen rensat og fik ler i bunden og langs siderne. Området nord for førnævnte dæmning, var på daværende tidspunkt stadig en sø, kaldet Bagsøen. Først i 1938 startede en tørlægning af Bagsøen, samtidig med at Harrestrup Å, hvis vand hidtil var løbet gennem Bagsøen, blev flyttet over i det tidligere kildevandløb på østsiden af det tørlagte område. Herved blev Bagsøen til Damhusengen. Harrestrup Å kom herefter til at ligge for dybt til at vandet kunne løbe naturligt ind i Damhussøen. Derfor blev der bygget en pumpestation, som kunne pumpe vandet fra åen ind i søen. Da de sidste reguleringsarbejder var afsluttet i 1941, fik Damhussøen og Damhusengen status som offentlige parker. Formålet var, at engen skulle benyttes til sport, leg og andre rekreative formål, mens søens omkreds kunne anvendes til gang og cykling. Til det formål blev i 1939-41 etableret stianlæg rundt om søen som beskæftigelsesarbejde.

Inden Harrestrup Å løber ind langs østsiden af Damhusengen løber den gennem Krogebjergparken. Grundlaget for Harrestrup Å's forløb gennem Krogebjergparken må antages også være lagt, da bønderne i 1664 gravede en afvandingsgrøft fra landsbyen Harrestrup. I årene 1941-45 fik også dette ret smalle område, der udgør Krogebjergparken, status som offentlig park. Den daværende stadsgartner i København, Jacob Bergman, formgav arealet med grøfter og volde langs åen og fik plantet træer og buske. Der anlagdes også et stisystem opdelt i cykel- og gangsti.

REKREATION

Interessenter og brugere

Damhusengen benyttes primært som en opholdspark, og folk bruger området til afslapning, fodbold, løb og gåture, både med og uden hund. Generelt kommer mange forskellige brugergrupper til området, herunder børnefamilier, institutioner, spejdere, hundeluftere, løbere, naturinteresserede, fodboldklubber og unge såvel som ældre.

Af en besøgstælling der blev foretaget på Damhusengen tirsdag 31. august 2021, fremgår det, at der på en enkelt dag er ca. 4500 besøgende fordelt fra kl. 7 om morgenen til kl. 19 om aftenen. Der er en klar overvægt af fodgængere i forhold til cyklister.

Der findes ikke undersøgelser af brugen af Krogebjergparken nord og syd, men den sydlige del benyttes hovedsageligt til gennemgang og rolige aktiviteter som gåture og hundeluftning, mens den nordlige del primært bruges af cyklister og gående.

Lokale og andre interessenter

Damhusengen og Damhussøen bruges også af lokale aktører som fodboldklubben Vanløse IF, som har permanente fodboldbaner på engen, samt spejdergruppen Vanløse FDF, der arrangerer jævnlige aktiviteter. Damhusengen er også tæt på Damhusengen Skole, og fritids- og sejklklubben Damhussøen, som begge bruger området.

Interesseorganisationer som Dansk Ornitologisk Forening (DOF) og Danmarks Naturfredningsforening (DN) er interesserede i områdets natur, herunder fugleliv og flagermus.

Frivillighed

Der er et højt niveau af frivilligt engagement omkring Damhusengen og Damhussøen. Eksempler på frivillige grupper inkluderer Enggruppen, som plejer naturen ved at fjerne selvsåede træer og slå græs for at fremme visse plantearter, og Bilaugget, som driver bistader og laver undervisning i biavl for skolebørn.

Funktioner og mødesteder

Damhussøen og Damhusengen bruges til otte hovedaktiviteter: at opleve natur, rekreation, hobbyaktiviteter, leg, motion, idræt, spejderaktiviteter og hundeluftning. Områderne fungerer både som et naturområde, som folk værdsætter, og et sted for mange aktiviteter.

Der er dog enkelte "gnidninger" i brugen af området, såsom konflikter mellem fodgængere, løbere og cyklister samt mellem hundeluftere og picnic-gæster. Der kan også opstå diskussioner om beskyttelse versus benyttelse af naturen, især på engen.

I 2023 er legepladserne blevet gennemrenoveret. De eksisterende motionsredskaber holdes ved lige. Der lægges derfor ikke op til flere legepladser eller motionsredskaber.

Der er ikke forslag om nye stier ved Damhussøen, der har dog været ønske om at forbedre asfalten, da træerødder mange steder har gjort stierne bulede.

Leg og hundetræning

Damhusengen har to legepladser, og især den sydlige bruges af skoler og institutioner. Om vinteren bruges voldene til kælkning. Der er også hundefritløbsområder på Damhusengen og Krogebjergparken syd, og hundetræning foregår ofte i weekenderne, især i områderne mellem søen og åen.

Sport og kondiløb

Damhusengen og Damhussøen benyttes flittigt af kondiløbere. Vanløse IF benytter området til organiseret fodbold med optegnede baner, der bruges i sommerhalvåret. Der er også uorganiseret fodbold og idrætsaktiviteter for skoler og institutioner.

Ophold og afslapning

Der er flere opholdspladser langs engen med grillpladser, og den sydlige del af Damhusengen bruges til picnic og solbadning om sommeren. Brugsplæner er fordelt over området, inklusive Krogebjergparken syd og det ikke-offentlige område ved Islevbro Vandværk.

Sejlads og fiskeri

Fritids- og sejlkлубben Damhussøen har tilladelse til at sejle på Damhussøen, og der er fiskepladser på den østlige side af søen, hvor det er tilladt at fiske med fisketegn i perioden 1. maj til 28. februar. Fiskeriet er dog sjældent benyttet, og nogle besøgende finder fiskekrogene langs Damhusdæmningen utrygge.

Arrangementer

Der afholdes flere events på Damhusengen og i Krogebjergparken syd, herunder Sankt Hans, musikarrangementer, Damhusløbet, Cirkus Vanløse og Damhustræf. Området bruges også til affaldsindsamling med Danmarks Naturfredningsforening og andre aktiviteter.

Kort 2: DAMHUSSØEN - UDVIKLINGSMULIGHEDER OG HANDLEPLAN

Handleplan for plejen

B1 = Historiske træerækker og -grupper bevares og genetableres. Afvekslende rumlighed langs stierne om søen

B2 = Fældedgræs ved det sydvestlige hjørne

Udviklingsmuligheder

Indsats for at forbedre vandkvaliteten i søen (etablering af nyt renseanlæg ved pumpehuset?)

Søens kanter kan, på udvalgte steder, få et fladere profil, så rørskov og bredvegetation kan etablere sig - bl.a. ud for de tre små fugleøer**

Indsats mod invasive krebs kan iværksættes**

Der kan etableres pullertbelysning i 1 meters højde med ca 30 meters mellemrum på (disse tre strækninger)*

Nye bænke på søens vestside kan opsættes

Tre fiskebroer kan opsættes *, ** og ***

Kort 3: DAMHUSENGEN - UDVIKLINGSMULIGHEDER OG HANDLEPLAN

Udviklingsmuligheder

- Borde og bænke kan opsættes
- Eksisterende fodboldbaner kan drænes og planeres*
- Skiltning kan visse steder tydeliggøres
- Fælledegræs slås med opsamling for at øge mængden af urter og blomster.
- Der kan eksperimenteres med midlertidige folde med græssende dyr eller afbrænding **
- Omkring den centrale eng (E1) kan en 5-8 meter bred bræmme ændres fra brugsplæne til fælledegræs (i alt ca. 1 ha)
- Dræning af engen til Harrestrup Å kan justeres
- Hundefritløbsområdet på den centrale del af engen nedlægges
- Udlægning af areal til placering af en natur- og miljøstation */**

Hundefritløbs-
område der
nedlægges

Signatur

- Gangsti
- Cykelsti
- Bro
- Legeplads
- ☼ Toilet
- ☼ Sankt Hans bålplads
- Træer
- Bevoksninger
- §3 eng
- Brugsplæne
- Fælledegræs
- Sportsplæne
- Harrestrup Å

* og ** Skal vurderes af fredningstilsynet for København

Handleplan for plejen

- B3= Nye træer langs engen indplantes løbende for at sikre at området kontinuerligt har store, gamle træer
- B4= Langs Jyllingevej bag busholdepladsen kan etableres nye bevoksninger
- B5= Lund af birketræer i græs kan suppleres med nye birketræer. Grupper af solesponerede brændenælder bevares
- B6= Landskabshæk langs Harrestrup Å skal tillade udsyn fra cykelsti til engen, og give mulighed for at man kan gå på slæde stier langs åen
- B7= Pleje af pumpehusgrunden
- B8= Der kan åbnes lidt op i beplantningen ved Rødovregård og ved Toftøjevej 1B
- SP= Sportsplæner på engen
- E1= Der foretages høslæt, se i handleplanen "§3-engen på Damhusengen"
- FG2= Fælledegræs på Damhusdæmningen vest slås 1-2 gange årligt
- BP2= Brugsplænen på den østlige side af Damhusdæmningen fastholdes og med kig til engen

Opmagasi-
nering af
fodboldmål

Udlægning af areal til
placering af en natur- og
miljøstation */**

Hegnet omkring
Pumpehusgrunden
fjernes

Hegn omkring
Pumpehuset kan
flyttes

Café Damhuskanten

Aktivitetsområde

Ny bro der
binder arealer i
syd sammen kan
etableres**

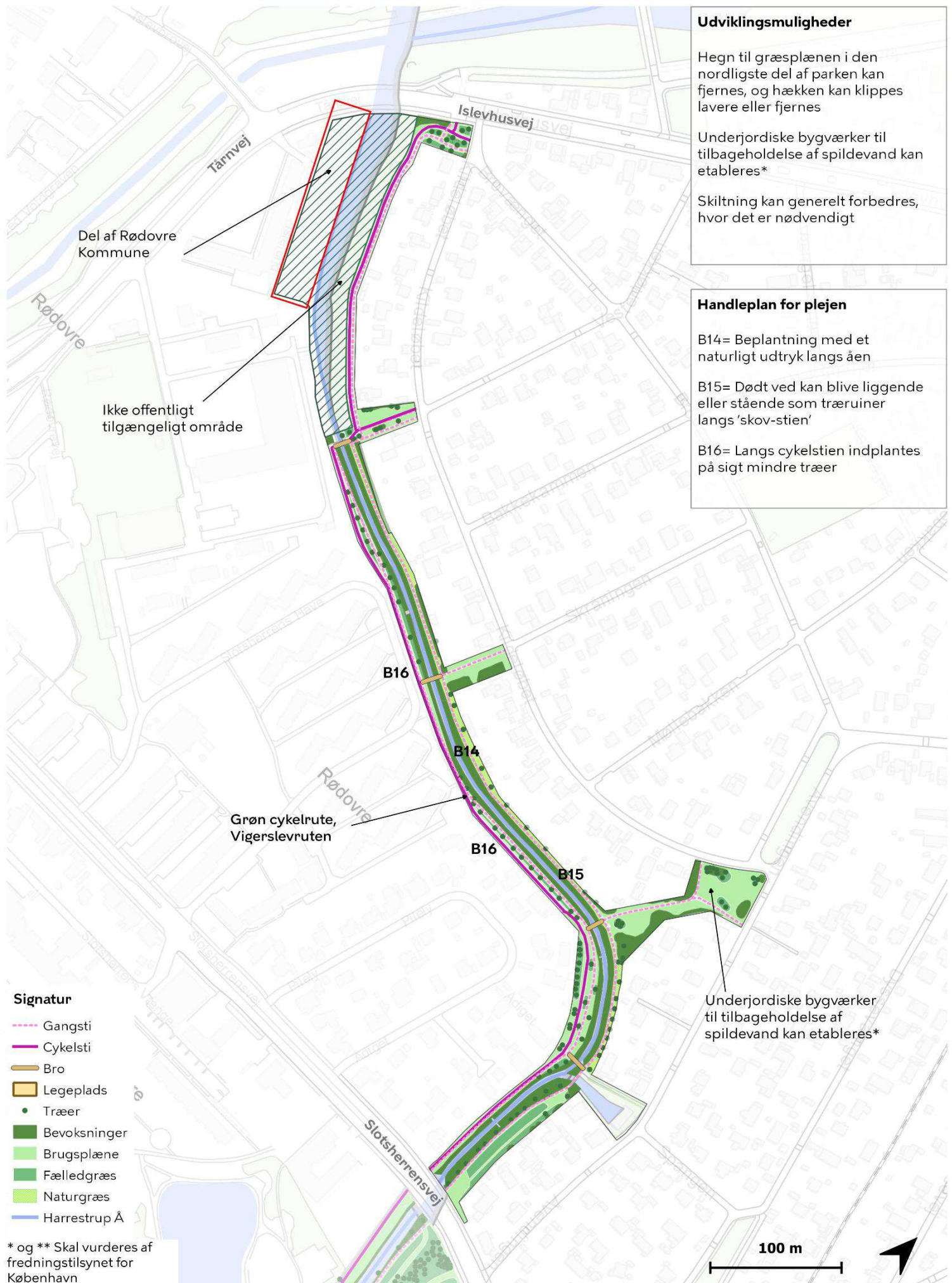
100 m

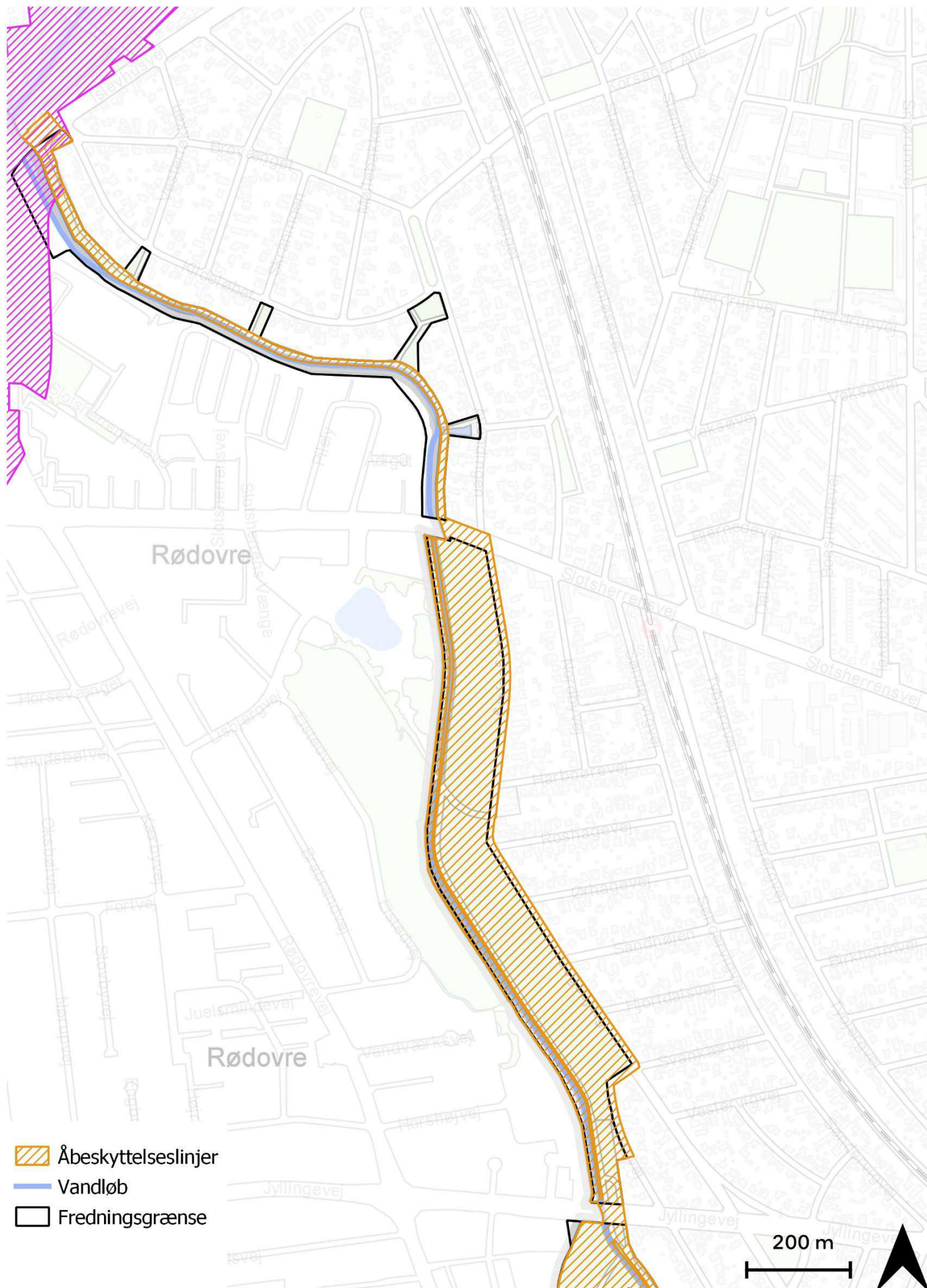
Kort 4: KROGEBJERGPARKEN SYD - UDVIKLINGSMULIGHEDER OG HANDLEPLAN

Kort 5: KROGEBJERG PARKEN NORD - UDVIKLINGSMULIGHEDER OG HANDLEPLAN

Kort 6: ÅBESKYTTELSESLINJE, FORTIDSMINDEBESKYTTELSESLINJE, BESKYTTET VANDLØB OG FREDNINGSGRÆNSE

Kort 7: ÅBESKYTTELSESLINJE, SØBESKYTTELSESLINJE, BESKYTTETE NATURTYPER OG FREDNINGSGRÆNSE

